

**Sosioemotionaalista tukea tarvitseva lapsi perheessä
- arki vanhempien näkökulmasta**

Hilkka Tommiska

Erityispedagogiikan pro gradu -tutkielma
Kevätlukukausi 2018
Kasvatustieteiden laitos
Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

Tommiska, Hilikka. Sosioemotionaalista tukea tarvitsevan lapsi perheessä – arki vanhempien näkökulmasta. Erityispedagogiikan pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. 76 sivua.

Kasvattajien käsitykset lapsen sosioemotionaalisesta tuen tarpeesta usein vaihtelevat. Tutkimuksessa sosioemotionaalisella tuen tarpeella tarkoitettiin lapsen voimakkaita tunteenpurkauksia, ylivilkkautta ja aggressiivisuutta riippumatta mahdollisesta diagnoosista. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, miten vanhemmat rakentavat puheellaan perheen arkea sosioemotionaalista tukea tarvitsevan lapsen kanssa ja millaisia identiteettejä vanhemmille muodostuu lasten tuen tarpeisiin vastaamisessa. Aineisto koostui kahdeksan vanhemman haastattelusta. Tutkimuksen analyysia oli ohjaamassa tieteenfilosofisena lähtökohtana sosiaalinen konstruktionismi ja tutkimuksen analyttisenä viitekehiksenä oli diskurssianalyysi.

Tulokset osoittivat vanhempien kertovan arjesta sosioemotionaalista tukea tarvitsevan lapsen kanssa useilla erilaisilla puhetavoilla. Aineistosta tunnistettiin ja nimettiin draama-, asiantuntemus-, poikkeavuus-, osallisuus-, osattomuus- ja tutkiskelupuhe. Näistä asiantuntemuspuhe ja draamapuhe osoittautuivat hallitseviksi puhetavoiksi. Vanhemmille rakentui lapsen tuen tarpeisiin vastaamisessa vastuullisen olosuhteiden uhrin, aikakauden kasvatusihanteita tiedostavan pohtijan, lapsen puolestapuhujan ja lapsen kanssa arjesta nauttijan ja aktiivisesti arkea mukauttajan identiteetit. Tutkimus osoitti, että puhetapojen ideologisena seurauksena voi olla suvaitsevuuden lisääntyminen sosioemotionaalista tukea tarvitsevien lasten perheiden arkea kohtaan ja että kulttuuriset ihanteet vaikuttavat tuen tarpeisiin vastaamisessa.

Asiasanat: sosioemotionaalinen tuen tarve, perheen arki, vanhemmat, sosiaalinen konstruktionismi, puhetavat, identiteetit

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	5
2	LAPSEN SOSIOEMOTIONAALINEN KEHITYS JA TUEN TARVE	7
	2.1 Itsesäätelytaidot sosioemotionaalisessa kehityksessä	7
	2.2 Kulttuurinen näkökulma sosioemotionaaliseen kehitykseen	9
	2.2 Sosioemotionaalisen tuen tarpeen ilmeneminen.....	11
3	PERHE, ARKI JA SOSIOEMOTIONAALISTA TUKEA TARVITSEVA LAPSI	13
	3.1 Perheen ja arjen määrittelyä	13
	3.2 Sosioemotionaalista tukea tarvitseva lapsi perheen arjessa	16
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	21
	4.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset	21
	4.2 Tutkimukseen osallistujat ja aineiston keruu	22
	4.3 Aineiston analyysi	25
4.3.1	Diskurssianalyysi tutkimusmetodina.....	25
4.3.2	Sisällönanalyysin vaiheet	31
	4.4 Eettiset ratkaisut.....	33
5	TULOKSET	36
	5.1 Vanhempien puhettavat arjesta	36
5.1.1	Puhetapojen teemat	36
5.1.2	Puhetapojen erittely	37
5.1.3	Puhetapojen interdiskursiivisuus.....	50
	5.2 Vanhempien identiteetit tuen tarpeisiin vastaamisessa.....	55

6	POHDINTA	61
6.1	Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset.....	61
6.2	Tutkimuksen luotettavuus ja jatkotutkimushaasteet	65
	LÄHTEET	67
	LIITTEET	75

1 JOHDANTO

Lapsen sosioemotionaalisen tuen tarve on monitahoinen ilmiö. Kasvattajalle se voi merkitä joko lapsen sosiaalista eristäytymistä ja yksinäisyyttä tai ylivilkkautta ja aggressiivisuutta. Tarkoitan tutkimuksessani sosioemotionaalisella tuen tarpeella lapsen ylivilkkautta, uhmakkuutta, aggressiivisuutta ja voimakkaita tunteenpurkauksia riippumatta mahdollisesta lääketieteellisestä diagnosista. Lapsilla, joilla on todettu autismin kirjoa tai ADHD, on usein edellisen kaltaisia, negatiivisesti painottuneita piirteitä.

Kasvattajien yksilöllisiin käsityksiin lapsen sosioemotionaalisesta tuen tarpeesta vaikuttavat henkilökohtaisten arvojen ja olettamusten lisäksi myös kulttuuriset ihanteet. Ihmisten tavat tarkastella muita ihmisiä ja heidän toimintaansa ovat kehittyneet yksilöllisesti sosiaalisissa prosesseissa lukuisten kokemusten seurauksena (Jokinen 2016, 252). Ymmärryksemme perheen arjesta sosioemotionaalisista tukea tarvitsevan lapsen kanssa on muodostunut myös siitä, kuinka kyseiseen ilmiöön liittyvistä asioista eri yhteyksissä puhutaan. Ihmiset tuovat kuvailuissaan esille kulttuurisesti tuttuja aiheita ja rakentavat puheillaan muun muassa omaa identiteettiään (Jokinen, Juhila & Suoninen 2016, 39–45). Kasvatuskulttuurissamme lapsen sosioemotionaalinen tuen tarve ymmärretään perinteisesti joko lääketieteellisen tai psykopatologisen mallin kehyksessä, jolloin tuen tarpeen ilmeneminen liittyy diagnooseihin tai lapsen psykososiaaliseen kehitykseen (Vehkakoski 2006; Honkasilta 2016).

Tutkimukseni tieteenfilosofisena lähtökohtana on sosiaalinen konstruktionismi, jonka mukaan käsityksiä asioista tuotetaan jatkuvasti kielen avulla vuorovaikutuksessa muiden kanssa (Young & Collin 2004). Tutkimukseni teoreettisessa viitekehyksessä selvitän taustatietoa lapsen itsesäätelytaitojen kehityksestä, perheestä ja arjesta. Painopisteeni teoreettisessa viitekehyksessä on, miten lapsen sosioemotionaalisen tuen tarve ilmenee perheen arjessa ja millaisia ammattilaisten luomia tulkintatapoja ilmiöön tavallisesti liittyy. Ammattilaisilla on

usein se käsitys, että tukea tarvitseva lapsi aiheuttaa kriisejä vanhemmille ja perhe-elämän häiriintymistä. Vanhemmat reagoivat kuitenkin yksilöllisesti lapsen tuen tarpeisiin ja rakentavat tavallisesti perheen arkea sellaiseksi, että heillä on mahdollisuus vastata arjessa lapsen erityistarpeisiin. (Ferguson 2001.)

Keskityn tutkimuksessani tarkastelemaan, kuinka vanhemmat puheellaan rakentavat perheen arkea sosioemotionaalista tukea tarvitsevan lapsen kanssa. Selvitän tutkimuksessani myös vanhempien keinoja, joilla he vastaavat lasten sosioemotionaalisiin tuen tarpeisiin arjessa. Tutkimukseni aineisto koostuu sosioemotionaalista tukea tarvitsevien lasten vanhempien haastatteluista. Haastattelupuheiden diskurssianalyysissä keskityn tarkastelemaan vanhempien retoristen keinojen käyttöä, kun he vakuuttelevat, puolustelevat ja perustelevat arkeaan sosioemotionaalista tukea tarvitsevan lapsen kanssa. Selvitän diskurssianalyysissäni myös identiteettejä, joita vanhemmat rakentavat itselleen puhessaan arjestaan ja tarkastelen heidän kielenkäyttönsä liittyviä funktioita. Käytän yhdysvaltalaisen tutkijoiden Katherine Ann Buckin ja Theodore Dixin (2014) prosessimallia teoreettisena viitekehyksenä tarkastellessani vanhempien keinoja, joilla he vastaavat lastensa sosioemotionaalisiin tuen tarpeisiin arjessa. Tutkimuksessani selvitän myös identifioimieni puhetapojen kietoutumista toisiinsa ja pohdinnassa tuon esille puhetapojen ideologisia seurauksia.

2 LAPSEN SOSIOEMOTIONAALINEN KEHITYS JA TUEN TARVE

Kuvaan tässä luvussa ensimmäiseksi itsesäätelytaitoja lapsen sosioemotionaalisessa kehityksessä ja tarkastelen itsesäätelytaitojen taustalla vaikuttavia biologisia, kognitiivisia ja behavioristisia prosesseja (Calkins & Keane 2009). Toiseksi, tuon esille kulttuurisen näkökulman lapsen sosioemotionaaliseen kehitykseen, sillä sosioemotionaalisten taitojen juuret voivat yksilöllisten ominaisuuksien sijaan olla myös siinä ympäristössä, jossa lapset toimivat (Thomas & Loxley 2007, 48). Kulttuurista näkökulmaa lapsen sosioemotionaalisessa kehityksessä selvitän niin sosiokulttuurisesta kuin ekokulttuurisesta viitekehyksestä käsin. Tuon esille myös sosioemotionaalisen tuen tarpeen ilmenemistä.

2.1 Itsesäätelytaidot sosioemotionaalisessa kehityksessä

Tunteet ja tunteiden säätelytaidot vaikuttavat vahvasti lapsen sosioemotionaalisessa kehityksessä. Kehitys alkaa heti syntymästä, sillä tunteet saavat ihmisen toimimaan ja liikkumaan ja ohjaavat häntä kohti sosiaalista vuorovaikutusta (Nummenmaa 2010, 11-13). Sosioemotionaalinen kehitys on yksilöllistä ja jatkuu koko eliniän, joskin se etenee nopeasti lapsen varhaisvuosina, erityisesti kolmen ja viiden ikävuoden välillä. Voidaan katsoa, että lapsi on saavuttanut tunteiden säätelytaitoja silloin, kun hän osaa vastuullisesti seurata, arvioida ja muokata omia tunnereaktioitaan. (Cole, Dennis, Smith-Simon & Cohen 2008; Calkins & Keane 2009.) Jos lapsi ei pikkulapsi-ikäisenä tai esikoululaisena opi tunnistamaan ja hallitsemaan tunteitaan, hänen sosioemotionaalisessa toiminnassaan näkyy myöhemmin häiritsevää käyttäytymistä (Calkins & Keane 2009).

Tunteiden, impulssien, tarkkaavaisuuden, ajatuksien ja halujen säätelyminen kuuluvat itsesäätelytaitoihin. Näitä edistävät niin biologiset, kognitiiviset kuin behavioristisetkin prosessit. (Vohs & Baumeister 2004.) Biologisesti itsesäätelyn katsotaan olevan lähinnä aivojen fysiologista toimintaa (Calkins & Keane 2009).

Aivojen kypsyminen on osaltaan edistämässä itsesäätelytaitoja (Zimmermann & Thompson 2014). Coleman ja Webber (2002, 49) kirjoittavat biofyysisestä mallista, jonka mukaan sosioemotionaalisen tuen tarpeen katsotaan olevan seurausta epänormaaleista fysiologisista prosesseista. Usein epäsovittava käyttäytymistä diagnosoidaan ja syitä etsitään geeneistä tai temperamentista.

Itsesäätelytaitojen kognitiivisten prosessien yhteydessä Calkins ja Keane (2009) kirjoittavat ”kognitiivisesta kontrollista”. He tarkoittavat tällä, että lapsi oppii ohjaamaan omaa ajatteluaan ja toimintaansa sekä suuntaamaan tarkkaavaisuuttaan. Lapselta voidaan tällöin odottaa itsekontrollia, hyvää työmuistia ja sääntöjen noudattamista. (Calkins & Keane 2009.) Kieli toimii olennaisena välineenä muun muassa toiminnan ohjauksessa. Lapsi suuntaa puhetta itselleen ja oppii näin ikään kuin omalla sisäisellä puheellaan ohjailemaan toimintaansa. (Aro 2011, 53.) Keltikangas-Järvisen (2012, 26, 53) mukaan lapsen emotionaalinen, sosiaalinen ja kognitiivinen kehitys pohjautuvat kiintymyssuhteeseen, toisen sanoen turvallisuuteen, joka luodaan lapsen ja hoitajan välillä. John Bowlbyn kiintymyssuhdeteoriolla on jo vuosikymmenien ajan ollut huomattava vaikutus tarkasteltaessa lasten tai perheiden sosioemotionaalista hyvinvointia ja siinä ilmeneviä tuen tarpeita (Pittman, Keiley, Kerpelman & Vaughn 2011).

Itsesäätelytaitoja edistävät edellä kuvattujen biologisten ja kognitiivisten prosessien lisäksi myös behavioristiset prosessit, joiden mukaan ympäristöstä tulevat kokemukset ja ennen kaikkea palautteet ohjaavat itsesäätelytaitojen kehitystä. Lapsi oppii oivaltamaan palautteen yhteyden omaan toimintaansa. Hän oppii tarvittaessa viivästyttämään omia reaktiotaan esimerkiksi silloin, kun tietää saavansa siitä vanhemmiltaan kehuja. (Aro 2011, 14.) Behavioristisen näkökulman mukaan sosiaalisissa tilanteissa saadut mielihyvän tai mielihyvän kokemukset joko vahvistavat tai heikentävät toivottua/ei-toivottua käyttäytymistä vaikuttaen itsesäätelytaitojen kehitykseen (Calkins & Keane 2009).

2.2 Kulttuurinen näkökulma sosioemotionaaliseen kehitykseen

Kulttuurilla on oma vaikutuksensa tunteiden ilmaisussa ja hallinnassa sekä ihmisten välisten sosiaalisten suhteiden muodostumisessa. Jotta toiset ymmärtäisivät meitä ja voisimme jakaa muiden kanssa kokemuksiamme, meidän tulisi päästä selville kunkin kulttuurin omista, jaetuista merkityssysteemeistä (Young & Collin 2004). Kommunikoinnin tärkeimmän symbolijärjestelmän, kielen, lisäksi viestitämme myös kehollamme. Sosioemotionaalisiin taitoihin kuuluukin olennaisesti sanattoman viestinnän eli kasvojen ilmeiden, erilaisten äänensävyjen ja kehon viestien tunnistaminen, erottaminen ja huomaaminen (McKown, Gumbiner, Russo & Lipton 2009). Kuusivuotiaasta lähtien lapselle kehittyy taitoa tulkita tarkasti kasvojen ilmeistä tunnetiloja. Toisaalta jo neljävuotiaat osaa-vat kertoa, millaisissa tilanteissa on sopivaa esittää yleisimpiä tunnetiloja. Nämä tilanteet ja niihin liittyvät tunnetilat ovat puolestaan vahvasti kulttuuriin sidottuja. (Saarni & Buckley 2002, 219.)

Sosiokulttuurisen teorian mukaan ihmisen persoonan voidaan katsoa rakentuneen sosiaalisessa kontekstissa tietyssä kulttuurissa. Lapsen oppiminen, myös sosioemotionaalinen oppiminen, muokkautuu käytännön toimissa, toiveiden ja ympäristön hyväksynnän välisessä suhteessa. Sosiokulttuuriseen teoriaan liittyy yksilöiden jatkuva motivaatio etsiä omaa identiteettiään ja identiteetin etsimiseen voi liittyä protestia auktoriteetteja kohtaan. (Packer & Goicoechea 2000.) Laajaan sosiokulttuuriseen teoriaan sijoittuu Gallimoren ja Weisnerin Kalifornian yliopistossa 1980-luvulla muokkaama ekokulttuurinen teoria. Sen perusajatuksena on, että lapsi oppii jäljittelemällä ja osallistumalla arkipäivän toimintatilanteisiin. Kodin vuorovaikutustilanteista muodostuu lapselle keskeinen kasvualusta ja päivittäiset rutiinit ovat oppimisessa avainasemassa. Yksittäisen perheen ekokulttuurisen ympäristön muotoutumisessa vaikuttavat niin perheen ulkopuoliset kuin sisäiset tekijät eli yhteiskunnan perheelle tarjoamat voimavarat ja perheen omat uskomukset, arvot ja vahvuudet (Määttä & Rantala 2016, 68-81).

Yhdysvaltalainen tutkija Jessie Bee Kim Koh (2010, 90-102) tuo esille, että perhekulttuurien arvoja ja käytäntöjä voidaan selvittää parhaiten tutkimalla vanhempien kertomia tarinoita perheestään. Bee Kim Koh (2010, 96) on huomannut, miten eri kulttuurien vanhempien arvot ja käytännöt vaihtelevat lasten tunteiden käsittelyssä ja sosiaalisten suhteiden rakentamisessa. Länsimaissa vanhemmat korostavat kasvatuksessaan lapsen yksilöllisyyttä, itsensä ilmaisua ja henkilökohtaista erottuvuutta. Kun amerikkalaiset äidit selvittävät lapsensa kanssa tunteita, he puhuvat lapsensa autonomian puolesta ja painottavat sosiaalisissa konflikteissa syy-seuraus suhteiden selvittämistä. (Bee Kim Koh 2010, 102.) Myös Saarni ja Buckley (2002, 222) tuovat tutkimustensa valossa esille, että Pohjois-Amerikassa on tavallista, että lapset näyttävät tunteita intensiivisesti kontekstista riippumatta, mutta esimerkiksi Intiassa ja Kiinassa tämä on harvinaista. Aasialaiset äidit keskittyvät kasvatuksessa enemmän sosiaaliseen hierarkiaan ja käyttäytymisen standardeihin. He myös opettavat moraalista sopivuutta ilmaista tunteita. (Bee Kim Koh 2010, 100.)

Vanhempien tietoisuus omista tunteistaan ja että vanhemmat pitävät tunteita tärkeinä ja oikeutettuina sekä kiinnittävät niihin ja omaan tunneilmaisuuksiin huomiota, edistävät huomattavasti lapsen sosioemotionaalisia taitoja (Meyer, Raikes, Virmani, Waters & Thompson 2014). Lapsi käyttää vanhemman tunneilmaisua opastuksena, miten erilaisissa tilanteissa käyttäytyään. Hän toimii aikaisempien tapahtumien luomien uskomusten ja niiden kautta rakentuneiden odotuksien mukaisesti. Tapahtumaketjut puolestaan luovat käsikirjoituksia, jotka antavat lapselle käyttäytymismalleja. Lapset oppivat sosiaaliset käsikirjoitukset aikaisin. Lapselle muodostuu vähitellen käsitys, miten eri tilanteissa voi ilmaista tunteita. Hän oppii lopulta ymmärtämään, millaisia vaikutuksia hänen käytöksellään on eri konteksteissa. Lapsen mieleen reflektoituu sosiaalisten harjoitusten kautta käsitykset oikeasta ja väärästä toiminnasta. (Saarni & Buckley 2002, 221-235.)

2.2 Sosioemotionaalisen tuen tarpeen ilmeneminen

Lapsen sosioemotionaalinen tuen tarve on käsite, johon voi liittyä biologisia, kognitiivisia tai behavioristisia prosesseja, tai se voi olla kulttuurisesti muodostunut käsitys lapsen itsesäätelytaidoista ja käyttäytymisestä. Tavallisesti hyviin sosioemotionaalisiin taitoihin luetaan lapsen kyky tulkita toisten aikomuksia, empaattisuutta ja kielellisiä taitoja ja kyky päätellä sosiaalisissa tilanteissa syntyneitä ongelmia. Puutteet näissä kyvyissä ovat yhteydessä lapsen käyttäytymiseen ja vertaissuhteisiin. (McKown ym. 2009.) Lapsen käyttäytyminen voi tällöin ilmetä sisäänpäin suuntautuneena (*internalizing*) tai ulospäin suuntautuvana (*externalizing*) käyttäytymisenä. (Colemann & Webber 2002, 29, Calkins & Keane, 2009; Poulou 2015). Vaikka sisäänpäin suuntautunut käytös, johon kuuluu huolia, pelkoja ja sosiaalista vetäytymistä, on lapsen hyvinvoinnille kuormittavaa, niin ulospäin suuntautuneet käytösongelmat, kuten aggressiivisuus, yliaktiivisuus ja uhmakkuus, ovat edelleen useimmiten sosioemotionaalisen huolen ja tarkastelun kohteena (Calkins & Keane 2009; Poulou 2015). Ulospäin suuntautuneet käyttäytymisen pulmat ovat melko yleisiä lapsilla, jotka tulevat väkivaltaisesta perheestä, sillä aggressiivisuus ja väkivaltaisuus ovat muodostuneet tavalliseksi käyttäytymisen muodoksi (Saarni & Buckley 2002, 219).

Sosioemotionaalisten tuen tarpeiden on huomattu olevan yhteydessä myös muihin oppimisvaikeuksiin. On tavallista, että haastavan käyttäytymisen lisäksi lapsella on kielellisiä vaikeuksia. (McKown ym. 2009.) Varhaislapsuudessa alkanut sosioemotionaalisen tuen tarve ennustaa ongelmia myös muissa ikävaiheissa, jolloin sosioemotionaalisen tuen tarve voi ilmetä muun muassa syrjäytymisenä, väkivaltaisuutena, rikollisuutena tai päihteiden käyttönä (Calkins & Keane 2009, Buck & Dix 2014).

Käyttäytymisen pulmien on todettu olevan melko pysyviä, varsinkin, jos ne ovat äärimmäisen vaikeita. Toisaalta on myös huomattu käytöshäiriöiden vähenemisen lapsuudesta aikuisuuteen. (Buck & Dix 2014.) Mitkä tekijät sitten vaikuttavat käyttäytymisen pulmien pysymiseen tai vähenemiseen? Kaveripiiri,

koulu ja naapurusto voivat pitää yllä lapsen käyttäytymisongelmia. Elinolosuhteiden muutokset voivat puolestaan vähentää käytöshäiriöitä. Vaikka iän tuoma kognitiivinen ja sosiaalinen kehitys osaltaan helpottavat käytöshäiriöitä, lapset myös vastustavat myöhemmällä iällä enemmän heihin kohdistuvia yrityksiä saada käyttäytyminen muuttumaan. (Buck & Dix 2014.) Se, miten tietynlainen perheiden jokapäiväinen arkielämä puolestaan helpottaa sosioemotionaalista tuen tarvetta, on tarkastelussani esillä myöhemmin.

3 PERHE, ARKI JA SOSIOEMOTIONAALISTA TUKEA TARVITSEVA LAPSI

Lapsen sosioemotionaalisen kehityksen muodostumista voidaan tarkastella monien lähestymistapojen kautta, kuten edellisessä luvussa toin esille. Myös perhettä voidaan lähestyä monista näkökulmista, esimerkiksi siinä olevien roolien, sukulaisuussuhteiden tai laillisuuden kautta (Galvin & Braithwaite 2014). Perhettä tarkasteltaessa painopiste voi olla joko yksittäisen perheenjäsenen kokemuksissa perheestä tai perhe voidaan nähdä yhtenä yhteisöllisenä kokonaisuutena, jossa biologiset tekijät vaikuttavat (Jallinoja, Hurme & Jokinen 2014). Korvelan ja Röngän (2014, 194) mukaan perhettä tarkastellaan muun muassa kasvatustieteissä ja erityispedagogiikassa yhä enemmän tutkimalla arkielämää. Selvitän seuraavaksi perhettä ja arkea ja millaiseksi vanhemmat ovat tutkimuksien mukaan kokeneet perheen arjen sosioemotionaalista tukea tarvitsevan lapsen kanssa.

3.1 Perheen ja arjen määrittelyä

Erilaisista perhemuodoista yleisimpänä pidetään ydinperhettä, johon kuuluvat lapsi tai lapset ja heidän kaksi biologista vanhempaansa (Faurie & Kallioma-Puha 2010, 28). Uusperheellä tarkoitetaan perhettä, jossa perheen kaikki lapset eivät ole puolisoitten yhteisiä, vaan lapsista vähintään yksi alle 18-vuotias on vain toisen vanhemman lapsi. Sateenkaariperheellä puolestaan tarkoitetaan lapsiperhettä, jossa vanhemmat ovat samaa sukupuolta. (Määttä & Rantala 2016, 87–89.) Monet tutkijat, ammattilaiset ja perheenjäsenet määrittelevät perhettä biologisten tai lainopillisten suhteiden lisäksi sen kautta, mitä perhe merkitsee, millaisia tunnesiteitä, keskinäistä riippuvuutta, yhteistä historiaa ja tulevaisuudensuunnitelmia perheenjäsenet kokevat (Galvin & Braithwaite 2014). Erilaisten perhemuotojen kirjo, perheiden monet muutokset ja ihmisen elämän-

kaari tekevät ihmisille haastavaksi kuvailla omaa perhettä ja siihen kuuluvia jäseniä (Jallinoja, Hurme, Jokinen 2014, 7). Tästä huolimatta perhettä arvostetaan edelleen ja perhearvot ovat jopa vahvistuneet. Tämän on osittain todettu johtuvan siitä, että yhteiskunnallisten uhkatekijöiden vaaniessa ja nopeiden yhteyksien maailmassa ihmiset hakevat turvaa toisistaan. (Törrönen 2012, 19.) Perhe-käsitteen sijaan on ruvettu käyttämään myös muita käsitteitä, kuten "läheissuhteet" tai "henkilökohtainen elämä", tai sitten hajotetaan perhe itsenäisiin saarekkeisiin kuten "äitiys", "lapsuus" ja "parisuhde" (Jallinoja, Hurme & Jokinen 2014, 245). Ihmiset puhuvat ja kertovat käsityksiään perheestä sosiaalisissa prosesseissa. Tämä johtaa siihen, että erilaisiin organisaatioihin muodostuneissa kulttuureissa tulkitaan perhettä eri tavoin. (Forsberg 2014, 127.)

Maritta Törrönen (2012, 47) on tutkinut arkista hyvinvointia siitä näkökulmasta, miten perheenjäsen tarkastelee omaa asemaansa suhteessa muihin, mitä hän pitää elämässään tärkeänä ja miten hän kokee omien elämänarvojen toteutuvan omassa arjessaan. Galvin ja Braithwaite (2014) toteavat, että ihmisten kertomuksissa paljastuvat perheiden ja perheenjäsenten identiteetit, miten roolit perheessä jakautuvat, kuka puhuu ja kuka kuuntelee ja kuinka roolit hyväksytään. Perheiden arkeen liittyy Törrösen (2012, 71) mukaan selkeästi koti, jossa tilanteet vaihtuvat ja etenevät toiminnasta seuraavaan. Puolison tuella on merkitystä perheen arjessa etenkin naisten hyvinvoinnille. Tämä voi olla lasten huomioimista ja iltapuuhin osallistumista. Kahden vanhemman yhteistyön lapsen kasvatuksessa onkin todettu edistävän lapsen sosiaalista käyttäytymistä (Scrimgeour, Blandon, Stifter & Buss 2013).

Korvelan ja Röngän (2014, 196, 202) mukaan arkeen kuuluvat rutiinit, eikä arki ole vain konteksti, jossa ihmiset toimivat, vaan arkea tuotetaan koko ajan. Arjen tuottaminen on puolestaan kotiin liittyviä tekoja: ruuan laitto, syömistä, kodin ja lasten hoitamista, yhdessä olemista ja tekemistä (Korvela & Rönkä 2014, 202). Arki sujuu useimmilla jouhevasti ilman suurempia vaikeuksia. Arkeen sisältyy

niin iloa ja onnea kuin monenlaisia raskaita asioitakin: kiirettä ja alakuloa. (Törönen 2012, 47.)

Korvela ja Rönkä (2009) ovat selvittäneet perheiden arkea ja luokitelleet siinä kolme tärkeintä aluetta: toiminnan, ajallisuuden ja tunteet. Ensimmäiseen alueeseen, toimintaan, liittyvät rutiinit ja käytännöt, joita kukin yksilö toteuttaa omaan (perhe)kulttuuriinsa liittyvien perinteiden, tapojen ja myyttien mukaisesti. Toiseen alueeseen eli ajallisuuteen perheiden arjessa kuuluvat päivärytmi, ajankäyttö ja aikataulut (Korvela ja Rönkä 2009). Pääkkönen (2010) on todennut perheiden aikaan ja ajankäyttöön liittyvässä tutkimuksessaan, että kokopäivätyössä käyvät vanhemmat kokevat aikapulaa ja kiirettä. Hänen mukaansa kiireestä on tullut ikään kuin statussymboli, jolla parempiosaiset erottuvat muista. Tuloköyhyyden rinnalle on tullut aikaköyhyys. Sekä äidit että isät haluaisivat olla enemmän lastensa kanssa ja käyttää enemmän aikaa kotitöihin ja liikuntaan. (Pääkkönen 2010, 110) Kolmas merkittävä aihealue Korvelan ja Rönkän (2009) tutkimuksessa käsittelee tunteita ja tunne-elämää perheissä. Tunteiden laatu vaikuttaa perheen hyvinvointiin ja perheenjäsenten ajatteluun, havaintoihin ja toimintaan. Tunteet ovat vahvasti läsnä perheiden arjessa. Perhe on paikka, jossa uskalletaan ja voidaan ilmaista myös kielteisiä tunteita. Tunteita käsitellään, harjoitellaan ja siirretään perheenjäsenten kesken. Enää ei riitä, että pari pysyy yhdessä ja tulee aineellisesti toimeen, vaan yhteiselämän toivotaan tyydyttävän läheisyyden ja tunne-elämän tarpeita. (Korvela & Rönkä 2014, 200.)

Tutkimukseni aiheeseen liittyen tuon vielä esille brittiläisten tutkijoiden Coldwellin, Piken ja Dunnin (2006) tutkimustuloksen, jonka mukaan kaoottinen kotitalous voi lisätä lapsen käyttäytymisen ongelmia. Kodin meluisuus, sekavuus, jatkuva väenpaljous, rutiinien ja säännöllisen rytmin puute tekevät lapsen kasvuympäristöstä kaoottisen, mikä saattaa vaikuttaa haitallisesti lapsen kasvuun ja kehitykseen. Kaoottinen kasvuympäristö voi vaikuttaa lapsiin suoraan, mutta tämän lisäksi Corapci ja Wachs (2002) tuovat esille myös kaoottisen kasvuympäristön epäsuorat vaikutukset, joilla he tarkoittavat vanhempien uupumusta,

huonotuulisuutta ja hermostuneisuutta, liian vähäisiä virikkeitä lapsille sekä vaikeuksia rajojen asettamisessa. Sekki ja Korvela (2014, 227) tuovat kaoottiseen kotitalouteen uutta näkökulmaa ajelehtiva arki -käsitteellään, jolla tarkoitetaan arjen rutiinien ja rytmien puutteita perheissä. Epäolennaiset tekemiset, nukku-
maanmenon ongelmista aiheutunut väsymiskierre ja tilanteiden ennakoimattomuus aiheuttavat kasautuneita ongelmia perheissä ja voivat suistaa arjen pois raiteiltaan.

3.2 Sosioemotionaalista tukea tarvitseva lapsi perheen arjessa

Lapsen sosioemotionaalinen kehitys on monimutkainen prosessi, johon vaikuttavat niin lapsen biologiset tekijät kuin perheen tunneilmapiiri, vanhempien reaktiot lasten käyttäytymiseen ja lasten tekemät havainnot vanhempien käyttäytymisestä (Morris ym. 2007). Lasten yksilölliset kehityspolut muokkautuvat transaktionaalisesti jatkuvassa vuorovaikutussuhteessa niin, että vanhempien käyttäytyminen muokkaa lapsen käyttäytymistä ja lapsen käyttäytyminen puolestaan vanhemman käyttäytymistä (Sameroff 2010). On melko tavallista, että lapsen ylivilkkaus, uhmakkuus ja haastava käyttäytyminen sekä vanhemman harkitsematon käyttäytyminen ja kenties mielivaltaiset toimintatavat muodostavat yhdessä kielteisen vuorovaikutuksen kehän, joka edelleen pitää yllä ja jopa voimistaa lapsen sosioemotionaalisia ongelmia (Laakso, Lajunen, Aro, Eklund & Poikkeus 2011).

Monet vanhemmat kantavat perheen arjessa huolta lapsen kehityksestä ja pärjäämisestä. Kehityksessään viivästyneiden lasten toivotaan ottavan kiinni ikäinsä. Jos lapsella ei ole ystäviä, lasten kautta arkeen tulee tyytymättömyyttä ja levottomuutta. (Törrönen 2012, 88.) Tutkimusten mukaan on tyypillistä, että lapsen sosioemotionaaliset pulmat aiheuttavat vanhemmille stressiä, joka johdetaan usein siitä, että vanhemmat eivät saa tietoa lapsensa käyttäytymisen pulmista eivätkä tarvitsemaansa tukea ja apua perheelle (Worcester, Nesman, Mendez & Keller 2008; Doubet & Ostrosky 2014). Jos perheessä on useita sosio-

emotionaalista tukea tarvitsevia lapsia, vanhempien stressikokemukset edelleen pahenevat (Duda, Clarke, Fox & Dunlap 2008). Tämä voi puolestaan johtaa voimavarojen puutteeseen ja silloin perheiden ihmissuhteet, tukiverkostot ja sidokset ympäröivään yhteiskuntaan ovat usein löyhät (Sekki & Korvela 2014, 227). Perheiden sosiaalinen eristäytyminen voi edelleen luoda paineita perheen jäsenten keskinäiselle hyvinvoinnille (Törrönen 2012, 73). Hyvinvointia saattaa uhata myös, että ylivilkkaan ja uhmakkaan käyttäytymisen takia lapset tarvitsevat tavallista enemmän vanhempiensa huomiota ja huolenpitoa. Vanhemmat kokevat helposti syyllisyyttä sosioemotionaalista tukea tarvitsevan lapsen kanssa ja pelkäävät leimautumista olettaen lapsen tuen tarpeiden johtuvan heidän epäonnistuneesta kasvatuksestaan, mikä edelleen vaikuttaa kielteisesti vanhemmuuteen. (Peters & Jackson 2008.)

Ammattilaisten keskuudessa on viime vuosikymmeninä ollut vallitsevana käsityksenä, että vanhemman huoli lapsen kehityksestä järkyttää vanhemman ja lapsen tunnesuhdetta ja perheen herkkää tasapainoa. Muutos tasapainossa ei ole kuitenkaan itsestään selvää, vaan vanhemmat reagoivat yksilöllisesti lapsen kehityksellisiin tuen tarpeisiin. Vanhempien reagoitavat riippuvat perheen sosiaalisista ja taloudellisista olosuhteista, kasvatuskäytännöistä ja perheen historiasta. (Määttä & Rantala 2016, 162.)

Phil Ferguson (2001) on erottanut ammattilaisten puheista neljä erilaista tulkintatapaa kehityksessään viivästyneiden lasten vanhemmista ja heidän perhe-elämästään. Määttä ja Rantala (2016, 163) kuvailevat Fergusonin (2001) neljää eri tulkintatapaa seuraavasti: neuroottiset vanhemmat (*The Neurotic Parent*), häiriintynyt perhe-elämä (*The Dysfunctional Parent*), stressatut vanhemmat (*The Suffering Parent*) ja voimattomat vanhemmat (*The Powerless Parent*). Selvitän seuraavaksi näitä tulkintatapoja hieman tarkemmin.

”Neuroottiset vanhemmat” edustaa Fergusonin (2001) mukaan psykodynaamisista tulkintatapoja ja tällöin vanhemmat ovat syvästi pettyneitä, kun heillä on

epätäydellinen, poikkeavasti käyttäytyvä lapsi. Tämä johtaa vanhempien traumaattiseen kriisiin, syyllisyyden kokemuksiin ja lapsen kehityksellisten tuen tarpeiden kieltämiseen. Vanhempien katsotaan tarvitsevan yksilöllistä apua, jopa terapiaa, selviytyäkseen kriisistä. Fergusonin (2001) toinen tulkintatapa perheestä on ”häiriintynyt perhe-elämä”, joka kuuluu psykososiaaliseen tulkintatapaan ja jonka mukaan poikkeavaksi määritelty lapsi hajottaa perheen rooleja ja familistista perheideologiaa. Sisarukset kärsivät ja perhe vetäytyy sosiaalisesta elämästä, kun perhe-elämä on häiriintynyt. ”Stressatut vanhemmat” puolestaan kuuluu funktionalistiseen tulkintatapaan ja sen mukaan vanhemmat kokevatkin traumaattisten reaktioiden sijaan stressiä, kroonista surua ja yksinäisyyttä. Vanhempien reaktiot riippuvat kuitenkin elämäntilanteesta ja ovat eri perheissä erilaisia. Stressi voi syntyä enemmän olosuhteista kuin lapsen poikkeavuudesta. Lapsen poikkeavuuden aiheuttama leima voi tosin aiheuttaa kroonista surua perheessä. (Määttä & Rantala 2016, 163-166.)

”Voimattomat vanhemmat” eli interaktionistinen puhetapa on Fergusonin (2001) mukaan parhaiten löydettävissä vanhempien omista tarinoista. Tämä tulkintatapa on lähellä ekokulttuurista näkemystä perheen selviytymisestä eli perhe on lapsen erityistarpeista huolimatta muuttuva ja kehittyvä yksikkö, jolla on oma ainutkertainen historiansa ja tulevaisuutensa. Uupumusta ja voimattomuutta aiheuttavat lapsen tuen tarpeiden sijaan palveluiden hankala saatavuus ja taloudellinen selviytyminen. (Määttä & Rantala 2016, 165.) Jos perheen lapsi tarvitsee paljon tukea ja apua päivittäisissä toimissa, on perheissä tapana mukauttaa kodin arkielämää lapsen asettamien vaatimusten mukaisesti arjen sujumiseksi (Bernheimer & Weisner 2007).

Vanhempien on mahdollista tukea lapsensa tunteiden säätelyä erilaisten keinojen avulla. Morris ym. (2007) esittävät muun muassa vanhemman neutraalia suhtautumista lapsen voimakkaisiin tunteenpurkauksiin. Vanhemmat voivat käyttää ja etsiä sopivia tilaisuuksia, joissa lapsi voi harjoitella tunteiden ilmaisua. Sanoittamalla tunteita, palkitsemalla sopivaa käytöstä ja kiinnittämällä

huomio muualle voidaan helpottaa lapsen tunteiden purkauksia ja sitä kautta ei-toivottua käyttäytymistä. Vanhemmat voivat myös ohjata lastaan hengittämään syvään, laskemaan tai ajattelemaan jotakin mukavaa, jotta ikävä tunne helpottaisi. (Morris ym. 2007.)

Sosioemotionaalisia haasteita kokevien lasten vanhemmille järjestetään erilaisia vanhemmuutta tukevia interventioita. Australialaiset tutkijat Tully ja Hunt (2015) ovat huomanneet vanhemmuutta tukevista kuntoutuksista olevan hyötyä sekä lapsen käyttäytymiseen että vanhempien kykyihin ja itseluottamukseen vanhempina. Myös esimerkiksi Jyväskylässä järjestetystä Perhekouluohjelmasta vanhemmat ovat hyötäneet erityisesti vertaistuen osalta, mutta Laakso ym. (2011) ovat huomanneet interventiossa myös haasteita. Näitä ovat olleet muun muassa neuvojen ja ohjeiden antamisen haasteellisuus sekä isien ja äitien osittain toisistaan eroavat kokemukset. Toisaalta on syytä huomioida, että ulkopuolisten tahojen suunnittelemien, tieteelliseen ja kliiniseen tietoon perustuvien interventioiden tarkoituksena on lähinnä saada vanhempien ja lasten negatiivisia ominaisuuksia muuttumaan, eikä kuntoutukseen osallistuvien perheiden tilanteita, näkemyksiä ja toiveita ole aina huomioitu kuntoutusohjelmia laadittaessa (Buck & Dix 2014). Ongelmallista on tavoittaa mahdollisimman erilaisia perheitä kuntoutukseen, saavuttaa vanhempien luottamus kuntouttavan tahon kanssa (Buck & Dix 2014) ja saada ylipäätään perheitä osallistumaan interventioihin (Tully & Hunt 2015).

Edellä esiteltyjen konkreettisten keinojen ja interventioiden lisäksi on useita pitkän ajan kuluessa käytettäviä keinoja, joilla vanhemmat voivat tukea arjessa lapsensa käyttäytymisen pulmia. Tällaisia prosessinomaisia, lähinnä abstrakteja keinoja ovat selvittäneet yhdysvaltalaiset tutkijat Buck ja Dix (2014). He esittelevät neljä menettelytapaa, joilla vanhemmat voivat vähentää lapsen sosioemotionaalisen tuen tarvetta: tietoisuus lapsista, tiukan kurinpidon vähentäminen, vanhempien sensitiivisyys ja läsnäolo arjessa. Vanhempien tietoisuus siitä, missä lapset ovat ja mitä he tekevät, saattaa Buckin ja Dixin (2014) mukaan lisätä

myös vanhempien ja lasten vuorovaikutusta, mikä osaltaan helpottaa sosioemotionaalaisia haasteita. Vanhempien tietoisuus lapsistaan on yhteydessä vanhempien vastuullisuuteen. Böök ja Perälä-Littunen (2010) ovat huomanneet, että perheen arkeen sisältyy paljon vanhempien vastuullisuuteen liittyviä velvoitteita, jotka ovat konkreettisia päivittäisiä tehtäviä ja tavoitteellista toimintaa, jolla pyritään saamaan lapsi tietynlaiseksi aikuiseksi. Tiukkojen kurinpidollisten keinojen käytön vähentäminen on hyödyllistä, sillä ankaran kurinpidon on huomattu vahvistavan sosioemotionaalaisia pulmia. (Buck & Dix 2014.)

Vanhempien sensitiivisyyteen liittyy muun muassa lapsen tukeminen tunteiden ilmaisussa ja avoin kommunikointi ja tähän näkökulmaan Buck ja Dix (2014) liittävät lapsen ja vanhemman välisen kiintymyksen. Vanhemman sensitiivisyys on tärkeä osa lapsen sosioemotionaalista tukea, sillä vanhemman kielteiset tunteiden osoitukset ja vastenmieliset reagoinnit lapsen tunneilmaisuihin ovat yhteydessä lapsen sosioemotionaalisiin haasteisiin ja ulospäin suuntautuneisiin käyttäytymisen ongelmiin (Moed, Dix, Anderson & Greene 2017). Molempien vanhempien vuorovaikutuksella on kiintymyksessä merkitystä. Jos isä vetäytyy vuorovaikutuksesta taaperoikäisen lapsen kanssa, niin sillä voi olla negatiivisia vaikutuksia lapsen tunteiden säätelytaitojen kehittymiseen (Gallegos, Murphy, Benner, Jakobvitz ja Hazen 2017)

Viimeiseksi lähestymistavaksi sosioemotionaalisiin haasteisiin vastaamisessa Buck ja Dix (2014) esittelevät vanhempien läsnäolon merkityksen lasten arjessa. Vanhempien positiivisen vuorovaikutuksen ja kiinnostuksen lasten hyvinvointiin on huomattu lisääntyneen läsnäolon kautta. Vanhempien läsnäololla on todettu olevan pitkäaikaisia vaikutuksia lasten sosioemotionaaliseen hyvinvointiin. Tarvitaan kuitenkin lisää tutkimuksia sen selvittämiseksi, mitä vanhemmat tekevät läsnä ollessaan, millaisia muotoja läsnäololla on ja miten läsnäolo muuttuu, kun lapsi käyttäytyy haastavasti. (Buck & Dix 2014.)

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tutkimukseni on laadullinen tutkimus. Käsittelen seuraavaksi tutkimukseni etenemistä ja toteutumista selvittämällä ensin tutkimustehtäväni ja tutkimuskysymykseni. Tämän jälkeen kuvailen aineistonkeruuprosessia: haastatteluteemojen muokkautumista, haastateltavien valikoitumista ja haastatteluvuorovaikutusta. Esittelen sosiaalisen konstruktionismin merkitystä tutkimukseni menetelmällisenä lähtökohtana, jonka jälkeen selvitän aineistoni analyysin, diskursianalyysin lähtökohtia, keinoja ja vaiheita. Lopuksi tarkastelen aineiston keruun ja analyysimenetelmän eettisyyttä

4.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset

Tässä tutkimuksessa tavoitteenani on tutkia vanhempien puhetapoja, kun he kertovat perheen arjesta sosioemotionaalista tukea tarvitsevan lapsen kanssa. Haluan myös selvittää, miten vanhemmat vastaavat lapsen sosioemotionaalisiin tuen tarpeisiin arjessa. Vanhempien kokemusten selvittäminen ja niistä raportointi on tärkeää, sillä vanhemmat hyötyvät toisiltaan saaduista näkökulmista. Erityisen tärkeää ajatusten jakaminen on silloin, kun vanhemmat kokevat lapsellaan sosioemotionaalisia haasteita: ylivilkkausta, uhmakkuutta, aggressiivisuutta ja voimakkaita tunteenpurkauksia (Laakso ym. 2011). Asian tutkiminen perheen arjessa on puolestaan perusteltua, sillä perheen arki on merkittävä konteksti, jossa luodaan tietoa ja todellisuutta (Korvela & Rönkä 2014, 193). Vanhempien kokemusten kautta saadusta tiedosta on hyötyä myös kasvatustieteen ammattilaisille. Kun ammattilaiset saavat tutkittua tietoa vanhempien kokemuksista, heidän on mahdollista ymmärtää perheiden yksilöllistä reagointia ja muuttaa tulkintapojaan perheen arjesta sosioemotionaalista tukea tarvitsevan lapsen kanssa.

Muodostin tutkimuskysymykseni seuraavanlaisiksi:

1. Miten vanhemmat puhuvat arjestaan sosioemotionaalista tukea tarvitsevan lapsen kanssa?
2. Millaisilla keinoilla vanhemmat vastaavat lasten sosioemotionaalisiin tuen tarpeisiin arjessa?
3. Millaisia identiteettejä vanhemmille muodostuu heidän kerronnassaan?

Ensimmäisen tutkimuskysymykseni kautta haluan selvittää vanhempien arjelle antamien merkitysten lisäksi, millaisilla merkitysten tuottamisen tavoilla vanhemmat kuvailevat perheen arkea sosioemotionaalista tukea tarvitsevan lapsen kanssa. Toiseksi tarkoitukseni on löytää vanhempien puheesta keinoja, joilla lasten sosioemotionaalisiin tuen tarpeisiin voidaan perheen arjessa vastata. Kolmanneksi tarkoitukseni on selvittää, millaisia identiteettejä vanhemmille muodostuu puheessa, jossa he kertovat lapsen tuen tarpeisiin vastaamisesta.

4.2 Tutkimukseen osallistujat ja aineiston keruu

Tutkimukseeni osallistui kahdeksan äitiä, joiden lapsi oli alle 10-vuotias. Tavoitin äidit vanhempien vertaisryhmätoiminnan ja sosiaalisen median kautta. Esittelin tutkimustehtäväni vertaisryhmän tapaamisessa Etelä-Suomessa ja haastattelukutsuni (ks. Liite 1) oli esillä ADHD-liiton Facebook-sivulla. Tarkoitukseni oli kutsullani tavoittaa vanhempia, joiden lapsella on eri yhteyksissä ja toistuvasti huomattu ylivilkkautta, uhmakkuutta ja voimakkaita tunteenpurkauksia. Lapsen mahdollisella diagnoosilla ei ollut haastateltavakseni valikoitumisessa merkitystä, vaan riitti, että vanhemmalla on ollut kokemuksia lapsensa edellä mainituista piirteistä.

Kutsuin haastatteluun sekä isiä että äitejä, mutta vain äidit ottivat minuun yhteyttä. Kutsun nähtyään äidit ilmoittivat joko puhelimitse tai sähköpostin välityksellä haluavansa osallistua tutkimukseeni. Useat heistä ilmaisivat, että heillä olisi paljon kerrottavaa. Lasten sosioemotionaalisten tuen tarpeiden taustalta

löytyi ADHD-diagnoosia, autismin kirjoja ja monimuotoista kehityshäiriötä. Eniten sosioemotionaaliset tuen tarpeet liittyivät ADHD-oireisiin. Seitsemän kahdeksasta äidistä ilmoitti heti yhteydenotossaan lapsen diagnoosin ja yksi äideistä kuvaili lapsensa sosioemotionaalista tuen tarvetta, sillä lapsella ei ollut diagnoosia. Ensimmäisen yhteydenoton jälkeen muutaman vanhemman kanssa haastattelu jäi toteutumatta, sillä aikataulumme eivät sopineet yhteen tai kaikki perheen lapset olivat jo yli kymmenen vuotiaita.

Tutkimukseni haastateltavat olivat eri puolilta Suomea ja eri kokoisilta paikkakunnilta. Yksi haastateltava oli Kymenlaaksosta, kaksi Keski-Suomesta, kaksi Satakunnasta, yksi Kainuusta, yksi Pirkanmaalta ja yksi Lapista. Pattonin (2002, 235) mukaan laadulliselle tutkimukselle tyypilliseen pieneen otantaan saadaan voimaa eri alueilta, eri kokoisilta paikkakunnilta ja erilaisista taustoista koottujen tutkittavien äänistä. Haastateltavat olivat iältään 32–46-vuotiaita perheenäitejä ja heidän lapsensa olivat 1–17-vuotiaita. Haastateltavien perheissä oli kahdesta kuuteen lasta. Kahta äitiä lukuun ottamatta useimmat äidit olivat työelämässä ja ydinperheiden äitejä. Tutkimukseni luotettavuutta on lisännyt, että otanta oli sekä alueellisesti että äitien iän, perheen koon ja muiden taustatekijöiden suhteen varsin heterogeeninen ryhmä sosioemotionaalista tukea tarvitsevien lasten äitejä.

Omat lähtökohtani ovat muodostuneet sekä tutkimukseni teoreettisen viitekehityksen että lastentarhanopettajan ja erityislastentarhanopettajan työkokemukseni kautta. Myös kokemukseni kahden jo aikuisikään ehtineen, jossain määrin sosioemotionaalista tukea tarvitsevan pojan äitinä ovat muokanneet käsityksiäni arjesta sosioemotionaalista tukea tarvitsevan lapsen kanssa. Näistä lähtökohdista suunnittelin haastatteluihin teemoja (ks. haastattelurunko liite 2) ja joitakin niihin liittyviä kysymyksiä, mutta tarkkoja kysymyksenasetteluja minulla ei ollut. Haastattelun teemoiksi muodostuivat arjen kuvaaminen ja sujuminen, lapsen osallisuus arjessa, sosioemotionaalisen tuen tarpeiden näkyminen arjes-

sa, sosioemotionaalisen tuen tarpeisiin vastaaminen arjessa, arjen ilot ja surut, rentoutuminen ja lepo sekä sosiaalinen elämä.

Ajattelen Jokisen ym. (2016, 26) tavoin, että todellisuutta tuotetaan kielen avulla ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa. Kaiken haastatteluissa saadun tiedon lähteenä on aina haastateltavan ja haastattelijan yhdessä tuottama tapahtuma, josta ei voida erottaa passiivista tiedon vastaanottajaa tai antajaa (Hyvärinen 2017, 19). Omat puheenvuoroni olivat haastatteluissa usein minimipalautteita eli kertomiseen ja kuvailuun kannustavia kehollisia viestejä, sillä äidit olivat haastattelutilanteissa hyvin avoimia ja puheliaita. Minulle muodostui haastattelutilanteissa luontevasti kuuntelijan rooli. Hyvärinen (2017, 16) painottaakin, että haastateltavan maailma avautuu häntä kuulemalla, ei opettavaisella dialogilla.

Tein haastattelut yksilöhaastatteluina lokakuun ja marraskuun aikana vuonna 2017. Sovin haastatteluajoja niin vanhempien toiveiden, kuin omien ja haastateltavien aikataulujen puitteissa. Haastattelut kestivät 40 minuutista puoleentoista tuntiin ja niitä käytiin kirjastojen neuvotteluhuoneissa, hotellihuoneessa, Jyväskylän yliopiston tiloissa ja yksi Skypen välityksellä. Yhden haastattelun mukana tuli myös etnografista näkökulmaa, sillä tein haastattelun alkuillan puuhien aikana perheen kotona. Pattonin (2002, 195) mukaan jo lyhyt pysähtyminen kuulostelemaan tapahtumia niiden keskelle antaa tutkimukselle havainnointiin perustuvaa, syventävää ulottuvuutta.

Purin äänitetyn aineiston sanatarkasti tekstimuotoon. Tällä tavalla litteroitua aineistoa syntyi 104 sivua (fonttikoko 12, riviväli 1). Aloin jo haastattelupuheita kuunnellessani ja tekstiä litteroidessani pohtia haastattelun analyysiä. Laadullisessa tutkimuksessa aineiston keruu, siihen tutustuminen ja alustavan analyysin tekeminen kietoutuvat toisiinsa ja niitä on hyvä tehdä samanaikaisesti, ettei kynnys aineistonkeruuvaiheesta analyysiin muodostuisi liian korkeaksi (Ruusuvoori, Nikander ja Hyvärinen 2010, 11).

4.3 Aineiston analyysi

Selvitän seuraavissa alaluvuissa ensin diskurssianalyysin peruseriaatteita. Sen jälkeen tarkastelen diskurssianalyysin ulottuvuuksia ja sitä, mihin tutkimukseni diskurssianalyysi näissä ulottuvuuksissa sijoittuu. Selvitän myös, mitä puheta-
vat ja identiteetti-positiot tarkoittavat tutkimuksessani ja kerron analyysin vai-
heista.

4.3.1 Diskurssianalyysi tutkimusmetodina

Tutkimukseni analyttisen viitekehyksen eli diskurssianalyysin lähtökohtana on sosiaalinen konstruktionismi, jonka mukaan ymmärryksemme eri asioista ja asioiden merkitykset syntyvät ihmisten välisissä kommunikaatioissa (Young & Collin 2004). Tieto ja sosiaalinen toiminta kulkevat ikään kuin ”käsi kädessä”. Sosiaalisen konstruktionismin mukaan totuudet asioista perustuvat myös yksilöiden omiin arkipäiväisiin kokemuksiin siitä, miten he asioita maailmassa ymmärtävät. (Andrews 2012.)

Diskurssianalyysin monista suuntauksista tutkimustani on ohjannut diskursiivinen psykologia. Diskurssianalyysiä ei voida pitää rajattuna ja yhtenäisenä tutkimusmenetelmänä, vaan enemmän monia mahdollisuuksia antavana, väljänä teoreettisena viitekehyksenä. (Jokinen ym. 2016, 25). Diskurssianalyysissä voidaan painottaa jotakin tiettyä suuntausta, esimerkiksi kriittistä diskurssianalyysiä tai kognitiivista diskurssianalyysiä (Suoninen 2016, 230). Tutkimustani ohjaavan suuntauksen, diskursiivisen psykologian, näkökulmasta tutkijalla ei ole pääsyä ihmisten sisäisiin maailmoihin, mutta hänellä on sen sijaan mahdollisuus tutkia sitä, miten ihmiset kuvailevat omasta tietoisuudestaan tulevia kokemuksiaan, asenteitaan, motiivejaan ja tunteitaan. Ihmiset tuovat kuvailuisaan esille kulttuurisesti tuttuja aiheita ja rakentavat puheillaan muun muassa omaa identiteettiään. (Juhila 2016, 382.)

Jokisen ja Juhilan (2016, 268) mukaan diskurssianalyysissä voidaan tehdä sisäisiä metodisia ratkaisuja seuraavien neljän parin muodostamien ulottuvuuksien

kautta: tilanteisuus–kulttuurinen jatkumo, merkitykset–merkitysten tuottamisen tavat, retorisuus-responsiivisuus ja kriittisyys–analyttisyys. Diskurssianalyysi voi painottua edellä mainittujen ulottuvuuksien ääripäihin tai olla jossakin niiden välimaastossa. Painopiste voi myös vaihdella tutkimusprosessin aikana. Selvitän seuraavaksi, miten ulottuvuudet painottuvat omassa tutkimuksessani.

Diskurssianalyysini painottuu tilanteisuuteen niin, että tutkimustulokseni tulevat jäsentymään aineistosta. Ennalta muotoiltu teoria ja esiymmärrykseni arjesta sosioemotionaalista tukea tarvitsevan lapsen kanssa ovat tukemassa analyysiäni, mutta tulokseni eivät tule kiinnittymään aiempiin tulkintoihin kyseisestä ilmiöstä. Toisessa diskurssianalyttisen tutkimuksen ulottuvuusparissa asetun puolestaan tarkastelemaan yhtä lailla molempia: merkityksiä ja merkitysten tuottamisen tapoja. Merkityksien ja merkitysten tuottamisen tapojen tarkasteleminen samanaikaisesti on luontevaa, sillä ne kietoutuvat Jokisen ja Juhilan (2016, 280) mukaan väistämättä toisiinsa.

Diskurssianalyysini keskittyy kolmannessa ulottuvuusparissa retorisuuteen. Vanhempien puheen osuus puolusteluineen ja perusteluineen korostuu aineistossani, sillä olin haastatteluissa enimmäkseen kuuntelijan roolissa. Responsiivisuus tulee tosin esille joissakin haastattelujen puheenvuoroissa. Neljännessä ulottuvuusparissa diskurssianalyysini painottuu analyttisyyteen. Tarkoitukseni on olla mahdollisimman avoin aineistolle ja sieltä löytyville jäsenyksille. Tosin tutkimustulokset tuonevat esille myös kriittisyyttä, jota tuon esille tutkimukseni pohdinnassa.

Edellä esiteltyjen metodisten ratkaisujen lisäksi on tärkeää huomioida tutkijan vuorovaikutus aineistonsa kanssa, mikä johtaa tutkijan asettumisen tutkimuksessaan joko analyytikon, tulkitsijan, asianajajan tai keskustelijan positioon (Juhila 2016, 411–439). Diskurssianalyysin metodisten ratkaisujen tapaan positiot voivat vaihdella tutkimuksen eri vaiheissa ja olla myös yhdisteltävissä. Oma positioni liikkuu tutkimuksessani analyytikon ja tulkitsijan position väli-

maastossa. Tarkoitukseni on toimia analyyttikkona ja pitäytyä tiukasti vanhempien kielellisissä orientaatioissa, mutta tietämykseni ja kokemukseni ilmiöstä vievät minua analyysissäni enimmäkseen tulkitsijan positioon.

Puhetapojen analyysin vaiheet

Aloitin analyysin lukemalla aineistoa toistuvasti läpi. Koska tutkimukseni fokus on perheen arjessa, karsin ensimmäisillä lukukerroilla aineistosta päiväkotia, esikoulua ja koulunkäyntiä koskevat kohdat pois. Jätin äitien kokemukset yhteistyöstä edellä mainittujen ja muiden tahojen kanssa edelleen analyysiini, sillä esiymmärrykseni valossa niillä oli merkitystä arjen sujumisessa. Alustavan lukemisen jälkeen otin tarkempaan tarkasteluuni vuorotellen kaikki haastattelut. Analyysissä tarkastelin aineistoa kuitenkin yhtenäisenä tekstimassana vanhempien puheita yksilöimättä. Tämä siitä syystä, että Juhilan (2016, 383) mukaan tutkijan on mahdollista tarkastella sitä, millaista kielenkäyttö on usean puhujan sosiaalisina resursseina ja kuinka sanat ja sanastot toistuvat puhetilanteista toiseen.

Haastatteluteemat ohjasivat minua etsimään aineistosta usein toistuvia sanoja ja sanontoja, joita ryhmittelin aihepiireittäin. Esimerkiksi haastatteluteemaan ”arjen kuvaaminen ja sujuminen” löysin vanhempien puheesta seuraavia sanoja ja sanontoja: *työlästä, iso työmaa, rankkaa on, aamut on haastavia, illat on haastavia*, jotka sijoitin ”arjen työmäärä” ja ”kuormitus eri vuorokauden aikana” -aihepiireihin. Teemojen muodostamisessa on tarkoituksena kartoittaa sitä, mitä kyseisestä aiheesta on sanottu, eli etsiä teemaa kuvaavia näkemyksiä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 93). Koska edellä esitellyissä aihepiireissä vanhemmat ovat kuvanneet arjen pulmallisuutta, niin yhdistin aihepiirit ”arjen pulmat”-teemaan.

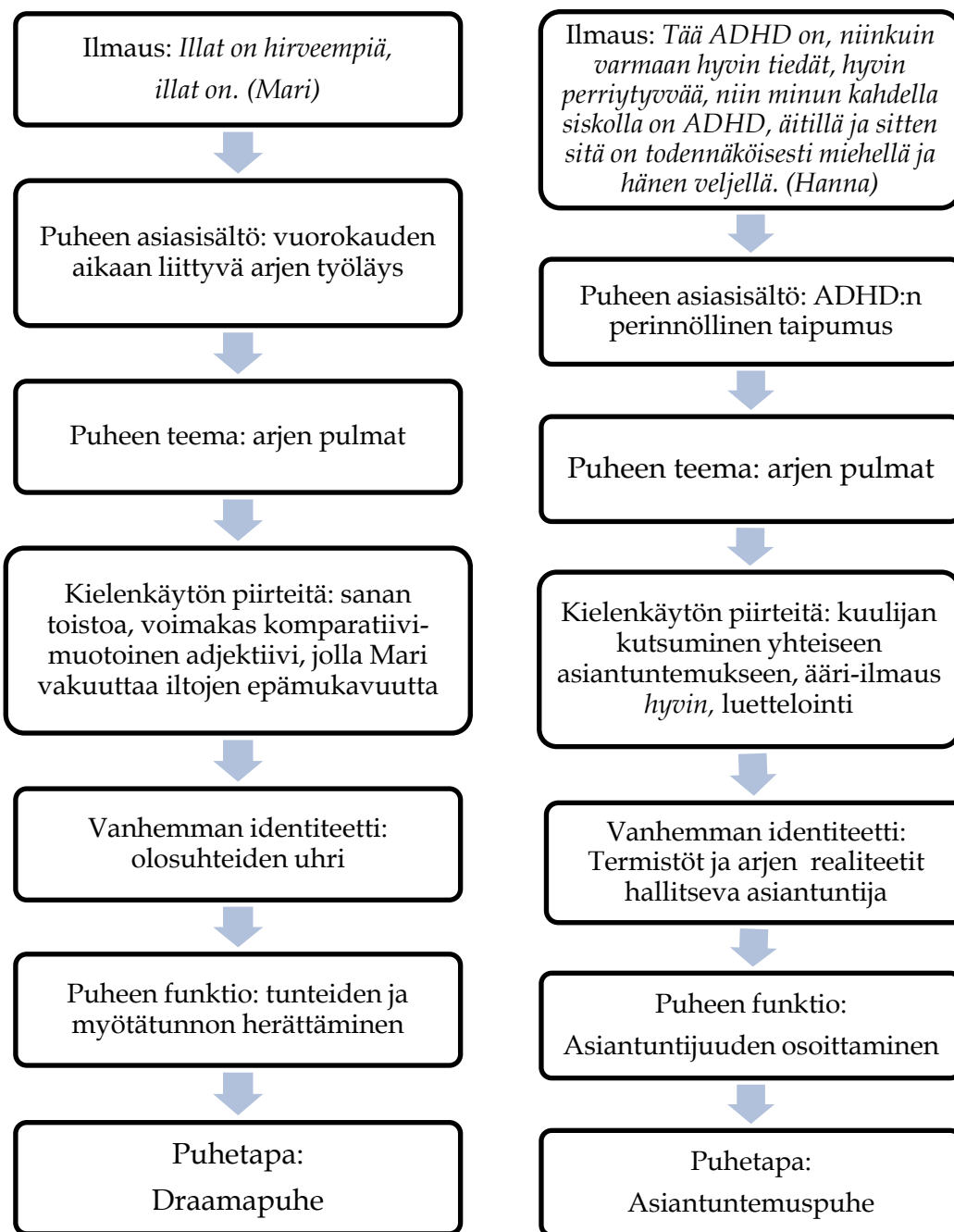
Aloin samaan aikaan teemojen muodostamisen kanssa etsiä vanhempien kielenkäytöstä sellaisia piirteitä, joilla he tekivät teemoihin liittyviä aiheita ymmärrettäväksi. Analysoin tutkimuksessani kielenkäytön vaihtelevuutta ja tarkastelin tällöin, millaisiin tulkintarepertuaareihin vanhemmat eri teemojen yhteydessä tukeutuvat. Kielenkäytön vaihtelevuutta tarkasteltaessa käytetään myös käsitteitä diskurssi tai merkityssystemi, mutta analyttisesti painottuneessa tutkimuksessa kielellisten ilmaisujen tapoja kutsutaan usein tulkintarepertuaareiksi (Jokinen & Juhila 2016, 281). Tulkintarepertuaarien selvittäminen sopii tutkimukseeni, sillä aineistoni haastattelut olivat vuorovaikutustilanteita ja tulkintarepertuaarit toteutuvat nimenomaan sosiaalisissa käytännöissä (Jokinen ym. 2016, 35). Käytän analyysissäni tulkintarepertuaarista tavallisesti käytettyä suomenkielistä puhe- tai puhetapa-käsitettä (mm. Böök 2001, 32; Penttinen 2005, 62).

Puhetapoja löytäkseni aloin kiinnittää vanhempien kielenkäytössä huomiota siihen, miten he kuvailevat arkea ja tekevät asioista selkoa. Selontekojen (*accounts*) tarkasteluissa voidaan selvittää esimerkiksi hämmentymisen perustelua tai joidenkin tekijöiden syyttelyä (Potter & Wetherell 2001, 199). Puhuja käyttää perustellessaan retorisia keinoja, joista Jokinen (2016, 337-368) tuo esille muun muassa metaforien, kategorioiden ja ääri-ilmauksien käytön vakuuttamisen keinoina. Haastatteluaineistostani löytyviä tyypillisiä vanhempien käyttämiä metaforia olivat *silmät selässä*, *kantaa hedelmää* ja *kiviä repussa*. Näiden lisäksi kiinnitin huomiota adjektiiveihin ja verbeihin, joita olivat esimerkiksi *hirveä*, *vaikea*, *herkkä* ja *ajatella*, *mieltä*, *ymmärtää*. Vanhemmat käyttivät ääri-ilmauksina usein sanoja *koskaan*, *mitään*, *täysin* ja määrällisinä ilmauksina sanoja *monta*, *satoja*, *päivittäin*. Sanojen toistot ja puhuminen eri persoonamuodoissa olivat niin ikään tarkasteluni kohteina. Etsin ilmaisujen ryppäitä, joihin sisältyi edellä esiteltyjä kielellisiä piirteitä. Kiinnitin vanhempien puheessa huomiota myös kertomuksilla ja yksityiskohdilla vakuuttamiseen.

Puhetapojen analyysissä tarkastelin myös sitä, millaisia identiteettejä vanhemmille muotoutuu arjessa sosioemotionaalista tukea tarvitsevan lapsen kanssa. Diskurssianalyysissä keskitytään selontekojen lisäksi usein analysoimaan, miten puhuja luonnehtii itselleen oikeuksia, velvollisuuksia ja ominaisuuksia ja miten hän asemoi itseään suhteessa muihin ihmisiin (Jokinen ym. 2016, 45). Esimerkiksi välttääkseen tiukkaa kurinpitoa, äiti kertoi peilaavansa omaa toimintaansa muiden lähellä asuvien vanhempien toimintaan. Näin hänen identiteetikseen muodostui aikakauden kasvatusihanteita tiedostavan pohtijan identiteetti. Puhuja rakentaa itsestään ikään kuin puhettavan osana tilanteittain vaihtelevia, moninaisia ja toiminnallisesti kategorioituja identiteettejä (Jokinen & Juhila 2016, 283).

Kielenkäyttöä eritellessäni aloin kiinnittää huomiota sekä puhetapojen vaihteluun että toistuvuuteen. Puhetapojen vaihtelun selvittämisessä on olennaista tarkastella kielenkäytön seurauksia, funktioita. Tällöin otetaan huomioon puhujan toiminnallaan aiheuttamia sekä tietoisia että tiedostamattomia vaikutuksia. (Jokinen ym. 2016, 48.) Pohdin siis analyysissäni vanhempien puheista jäsennettäviä funktioita, jotka ohjasivat minua edelleen puhetapojen nimeämiseen. Jos vanhempi esimerkiksi kertoi siitä, että hän ei saanut vastakaikua kertoessaan isovanhemmille ja ystäville lapsensa sosioemotionaalista tuen tarpeista, katsoin puheen funktiona olevan yhteisöllisyyden puutteen osoittaminen. Näin puheen funktio johdatti minut nimeämään puheen osattomuuspuheeksi.

Puhetapojen toistuvuuden selvittämiseksi luin haastatteluaineistoa systemaattisesti erotellakseni kielenkäytölle yhteisiä piirteitä vähintään kahden vanhemman puheesta. Identifioin eri puhetapoja lopulta luovan harkinnan kautta yhdistäen havaintojani selonteoista, identiteeteistä ja kielenkäytön funktioista. Tutkijan päättelyn raportoiminen on olennaista diskurssianalyysissä (Suoninen 2016, 57). Siksi esittelen kuviossa 1 draamapuheen ja asiantuntemuspuheen analyysipolut alkuperäisilmauksesta puhettavan muodostumiseen.

Kuvio 1. Draamapuheen ja asiantuntemuspuheen analyysien vaiheet

Analyysini eteni selontekojen ja identiteetti-positioiden tarkastelusta ja kielenkäytön funktioista ja toistuvuudesta myös puhetapojen keskinäisten suhteiden tarkasteluun. Jokisen ja Juhilan (2016, 99) mukaan diskurssit eivät ole ehdottomia asiantiloja, vaan niihin sisältyy usein jännitteitä ja ristiriitoja. Selvitinkin analyysissäni myös puhetapojen kietoutumista toisiinsa. Puhetavoilla on niin

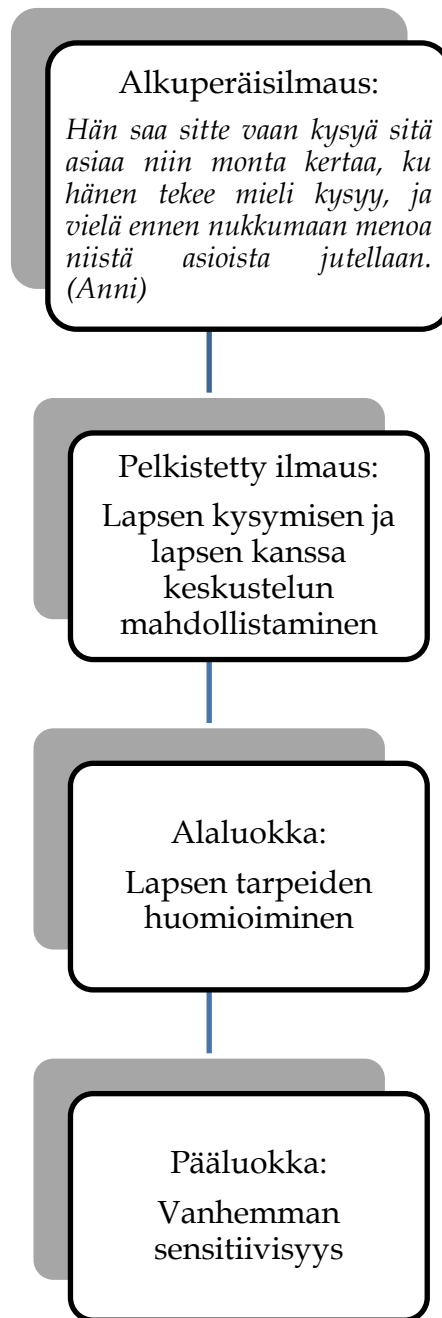
ikään ideologisia seurauksia (Jokinen & Juhila 2016, 95), joita tuon esille tutkimukseni pohdinnassa.

4.3.2 Sisällönanalyysin vaiheet

Tein sisällönanalyysiä teoriaohjaavasti vanhempien keinoista lasten sosioemotionaalisen tuen tarpeisiin vastaamissa. Olin jo puhetapoihin liittyvien teemojen yhteydessä esitellyt vanhempien konkreettisia keinoja, joilla he vastaavat lapsen sosioemotionaalisen tuen tarpeisiin. Tällä kertaa päätin ottaa konkreettisten keinojen sijaan avarakatseisemman vaihtoehdon. Koska vanhempien kerronnasta ilmeni runsaasti reflektiivisyyttä, kärsivällisyyttä ja sitoutumista tuen tarpeisiin vastaamisessa, aloin tarkastella vanhempien pitkän ajankulun keinoja. Tähän soveltui hyvin yhdysvaltalaisen tutkijoiden Buckin ja Dixin (2014) prosessimalli, josta tuli analyysini teoreettinen lähtökohta. Buck ja Dix (2014) esittelevät ensimmäiseksi keinoksi sen, että vanhemman tulisi olla tietoinen siitä, missä lapsi on ja mitä hän tekee. Toiseksi vanhemman olisi hyvä välttää tiukkaa kurinpitoa. Kolmanneksi vanhemman tulisi olla sensitiivinen kasvattaja ja neljäs keskeinen asia tutkijoiden mukaan on vanhemman läsnäolo arjessa (ks. teoreettinen viitekehys s. 19).

Edellä esittelemäni Buckin ja Dixin (2014) keinot muokkautuivat sisällönanalyysissäni pääluokiksi. Analyysin alussa olin etsinyt äitien puheista ilmauksia lasten sosioemotionaalisen tuen tarpeisiin vastaamisen keinoista. Tiivistin alkuperäisiä ilmauksia pelkistetyiksi ilmauksiksi, joista edelleen muodostin alaluokkia. Tuomen ja Sarajärven (2009, 117) mukaan teoriaohjaavassa sisällönanalyysissä edetään vaiheittain niin, että tutkija aloittaa etsimällä aineistosta ilmauksia ensin ”omilla ehdoillaan” ja jatkaa edelleen niin, että viimeistään alaluokkien muodostamisen jälkeen ottaa analyysiin mukaan ilmiöstä jo tiedetyn viitekehysten, johon alaluokkia voidaan ikään kuin muokata. Alaluokkia muokkasinkin Buckin ja Dixin (2014) näkökulmiin lasten sosioemotionaalisen tuen tarpeisiin vastaamisessa. Samaan aikaan tarkastelin, millainen aiemmin analy-

soimani puhetapa ja siihen liittyvä vanhemman identiteetti kyseiseen ilmaukseen kytkeytyy. Kuviossa 2 esittelen sisällönanalyysin vaiheita.

Kuvio 2. Sisällönanalyysin vaiheet vanhemman vastaamisesta lapsen sosioemotionaalisiin tuen tarpeisiin.

4.4 Eettiset ratkaisut

Eettisyys on ohjannut koko tutkimusprosessiani. Se on ollut mukana jo aiheen valinnassa. Hyvärinen (2017, 32) korostaa, ettei eettinen tutkija haastattele tutkittavia uteliaisuuden tai sensaationälän takia. Olen vastuussa aiheesta ja perustelen valintaani sillä, että sosioemotionaalista tukea tarvitsevien lasten perheiden arkea vanhempien näkökulmasta on tutkittu vähän ja vanhemmat ovat merkittävässä roolissa haettaessa tietoa perheen arjesta. Haastatteluun osallistuvien on tiedettävä, mistä haastattelussa on kysymys ja miten tietoja säilytetään ja käytetään (Patton 2002, 407). Nämä asiat selvitin jo haastattelukutsussa (ks. liite 1) ja selvitin vielä ennen haastattelun alkua, mikä on tutkimukseni tarkoitus ja mitä aineistolle on tarkoitus tehdä. Haastatteluun osallistuminen oli vapaaehtoista. Vanhemmat antoivat kirjallisen suostumuksensa tutkimukseeni osallistumisesta.

Edellä esitettyjen eettisten periaatteiden lisäksi paneuduin myös haastattelun kulkuun, luottamuksen rakentumiseen ja tutkijan–tutkittavan valtasuhteeseen liittyviin eettisiin tekijöihin. Kyseiset tekijät nousevat Luomasen ja Nikanderin (2017, 289) mukaan melko vahvasti esille silloin, kun haastatteluissa käsitellään poikkeavuutta ja henkilökohtaisia kokemuksia. Olin valmistautunut emotionaalisesti latautuneeseen keskusteluun, sillä tutkimukseni kohderyhmää, sosioemotionaalista tukea tarvitsevien lasten vanhempia, voidaan pitää verrattain haavoittuvana ryhmänä. Valitsin ja sovin haastatteluille mahdollisimman sopivan ja neutraalin ajan ja paikan ottaen huomioon haastateltavien toiveita. Loin haastattelutilanteen rauhallisuudellani ja aitoudellani sellaiseksi, että haastateltaville muodostui tilaa kertoa kokemuksiaan. Keskityin haastatteluissa tutkimuspainotteisuuteen, mutta huomasin myös, että haastatteluissa tarjoutuu haavoittuvaan ryhmään kuuluville ihmiselle hyvä mahdollisuus kokea empatiaa ja saada sosiaalista tukea puhumalla kokemuksistaan (Aho & Paavilainen 2017, 341).

Vaikka tasa-arvoinen ihmisen kohtaaminen olisikin haastatteluissa perimmäisenä tarkoituksena, niin haastatteluissa on myös epäsymmetriaa osapuolten välillä. Haastattelija käyttää väistämättä valtaa olemalla tutkijana se, joka määrittelee keskustelun aiheita, ohjaa tilannetta ja tekee haastatteluista tulkintoja. (Luomanen & Nikander 2017, 293.) Kiinnitin haastatteluissa erityistä huomiota vuorovaikutukseen ja haastateltavien kannustamiseen siksi, että tunnistin haastateltavissa epävarmuutta siitä, millaisia vastauksia heidän kuuluisi antaa ja millaiset vastaukset olisivat tutkimukseni kannalta tarkoituksenmukaisia. Tällaista pätevyyden ja hyväksyttävyyden tavoittelua pehmitin tilanteessa painottamalla vanhemmille keskustelunomaisuutta ja sitä, että en hae tietynlaisia oikeita vastauksia, vaan haluan kuulla heidän ajatuksiaan arjesta sosioemotionaalista tukea tarvitsevan lapsen kanssa.

Anonymiteetin varmistaminen on yksi tärkeimmistä eettisistä periaatteista tutkimuksessa (Ranta & Kuula-Luumi 2017, 419) ja tähän olen kiinnittänyt erityistä huomiota. Osallistujien nimet ja asuinpaikkakunnat eivät tule tutkimuksessani esille. Olen muuttanut aineistoesimerkeissä vanhempien ja lasten nimet. Aineistoesimerkkejä valitessani karsin sellaiset esimerkit pois, joista olisi ollut mahdollisuus tunnistaa kyseinen perhe tapahtumista, hoitavan tahon menettelyistä tai lapsen diagnoosista.

Koska diskurssianalyysi on kielenkäyttöön keskittyvä tutkimusmetodi, niin sen valitseminen menetelmäksi saattaa johtaa tutkimuksen eettiseen arviointiin siitä näkökulmasta, että tutkimuksessa ei tällöin paneuduta tarpeeksi todellisiin ongelmiin ja ihmisten kärsimykseen (Juhila & Suoninen 2016, 461). Diskurssianalyysin eettisyyttä puoltaa se, että kielenkäytön tutkimisella päästään selvittämään esimerkiksi eriarvoisuutta, sillä puheessa usein puolustetaan omia valintoja tai oikeutetaan tehtyjä päätöksiä. Diskurssianalyysissä on mahdollisuus niin ikään kielenkäytön joko myönteisten tai kielteisten seurauksien jäsentämiseen. (Jokinen ym. 2016, 50.) Eettisesti huomioitavaa on myös, että olen tutkimuksessani omalla positiollani ja omilla tulkinnoillani kirjoittanut sosiaalista

todellisuutta arjesta sosioemotionaalista tukea tarvitsevan lapsen kanssa uudelleen. Tämän vuoksi olen reflektoinut aktiivisesti analyttisiä tulkintojani ja pohjinnut vakavasti ja sensitiivisesti tulkintojeni mahdollisia seurauksia.

5 TULOKSET

Selvitän tässä luvussa diskurssianalyysini tuloksia. Puhetapojen kuvailuissa esittelen niiden sisältämiä, teemoiksi muodostuneita aihepiirejä ja kielellisiä piirteitä sekä puheen tarkoitusta eli funktiota. Toisessa alaluvussa tuon esille vanhempien keinoja, joilla he vastaavat lapsen sosioemotionaalisiin tuen tarpeisiin perheen arjessa. Tuon myös esille äitien identiteettejä heidän vastatessaan lapsensa tuen tarpeisiin.

5.1 Vanhempien puhettavat arjesta

Ensimmäisessä alaluvussa esittelen analyysissä syntyneitä teemoja. Ne ovat muodostuneet vanhempien kertomista kuvauksista arjesta sosioemotionaalista tukea tarvitsevan lapsen kanssa. Tämän jälkeen esittelen puhetapoja, eli sitä, miten vanhemmat kielenkäytöllään tekevät arkeaan ymmärrettäväksi. Kuvailen ensin jokaisen puhettavan erikseen, minkä jälkeen selvitän myös puhettavojen kietoutumista toisiinsa.

5.1.1 Puhettavojen teemat

Vanhempien arjestaan kertomista kuvauksista muodostui kaksi teemaa: arjen pulmat ja arjen hyvinvointi. Ensimmäinen teema, arjen pulmat, sisältää muun muassa kuvauksia arjen työmäärästä, johon vaikuttavat lasten ohjauksen ja seuraamisen tarpeet ja lasten käyttäytymisen pulmat, jotka vanhempien kertoman mukaan usein korostuvat tiettyihin vuorokauden aikoihin. Arkeen tuovat vanhempien kuvausten mukaan pulmia niin ikään lasten fyysiset ja psyykkiset reaktiot, joiden vanhemmat kertovat johtuvan useimmiten aistiyliherkkyyksistä ja lääkkeiden vaikutuksen loppumisesta tai lääkkeiden sivuvaikutuksista. Arjen pulmiin vaikuttavat myös avun saamisen vaikeudet ja ulkopuolisuuden kokemukset, joita vanhemmat ovat kokenet suhteessa instituutioihin, lähisukulaisiin

ja ystäviin. Vanhempien mukaan arkeen tuovat pulmia myös rutiinien ehdottomuus ja se, että joillakin lapsilla on tapana kehittää omia lisärutiineja arkeen.

Toisessa, arjen hyvinvointi -teemassa, vanhemmat tuovat esille muun muassa myönteisiä muutoksia arjessa: lasten ja arjen eteen tehdyn työn vanhemmat kuvasivat tuottaneen tulosta ja sujuvoittavan arkea. Rutiinit lisäävät arjen hyvinvointia varsinkin aamuisin ja iltaisin. Vanhemmat kuvailevat lähes poikkeuksetta diagnoosin ja lääkkeiden saamisen lapselle auttavan arjen sujumisessa. Diagnoosin saaminen on vanhempien mukaan auttanut tukitoimien saamisessa lapselle ja muuttanut ympäristön suhtautumista lasta ja perhettä kohtaan suopeaksi. Vanhemmat esittävät lääkkeiden rauhoittavan lasta ja auttavan keskittymisessä. Arjen hyvinvointiin yhdistin myös vanhempien kuvaukset lasten myönteisistä tunteiden osoituksista, lasten ystävyys-suhteista, onnistumisista kotitehtävissä ja siirtymätilanteissa. Arjen hyvinvointia lisäävät vanhempien mukaan myös yhdessä tekeminen arjessa, puolison tuki ja vertaistuki.

5.1.2 Puhetapojen erittely

Äidit kertoivat arjesta sosioemotionaalista tukea tarvitsevan lapsen kanssa kuudella erilaisella puhetavalla. Tunnistin aineistosta draamapuheen, asiantuntemuspuheen, poikkeavuuspuheen, osallisuuspuheen, osattomuuspuheen ja tutkiskelupuheen. Puhetapojen erittelyssä käytän aineistoesimerkkejä, jotka mahdollisimman hyvin havainnollistavat kielenkäytöltään kutakin puhetapaa. Vanhempien nimistä olen aineistoesimerkeissä käyttänyt peitenimiä (ks. taulukko 1) ja haastattelijan olen merkinnyt kirjaimella T. Puhetapoihin liittyvät teemat, kielelliset piirteet, kielen käytön funktiot ja vanhempien identiteetit olen koonnut taulukkoon 2

	Teemat	Kielelliset piirteet	Kielen käytön funktio	Vanhem- man identi- teetti
Draamapuhe	Arjen pulmat	Ääri- ilmaukset Kvantifiointi Toisto	Tunteiden ja myötätunnon herättäminen	Olosuhteiden uhri
Asiantuntemus- puhe	Arjen pulmat Arjen hy- vinvointi	Ääri- ilmaukset Kielto sanat Lääketeieteelli- nen sanasto	Asiantuntijuus- den osoittami- nen	Termistön ja arjen reali- teetit hallit- seva asian- tuntija ja lapsen puo- lesta puhuja
Poikkeavuuspu- he	Arjen pulmat Arjen hy- vinvointi	Vertaukset Kvantifiointi Mon. 1. per- soonan käyttö	Perheen arjen normaaliuden suhteuttami- nen	Arjen nor- maaliuden kanssa tasa- painoilija
Osallisuuspuhe	Arjen hy- vinvointi	Vertaukset Suorat sitaatit Ymmärtää- verbi	Yhteisöllisyy- den ja hyväk- synnän saami- sen myönteis- ten vaikutuk- sien osoittami- nen	Avoimesti puhuva, ymmärrystä saava tiedon jakaja
Osattomuuspuhe	Arjen pulmat	Narratiivit Suorat sitaatit Kategorisointi	Yhteisöllisyy- den puutteen osoittaminen	Yhteisöistä ulkopuo- liseksi ajautuja

Tutkiskelupuhe	Arjen pulmat	Yks. 1. persoonan käyttö	Oman ajattelun ja toiminnan tarkastelun osoittaminen	Aktiivinen arkea pohtiva toimija
	Arjen hyvinvointi	Miettiä ja ajatella -verbit		

TAULUKKO 2. Puhetapoihin liittyvät teemat, kielelliset piirteet, kielen käytön funktiot ja vanhempien identiteetit.

Draamapuheeksi nimesin haastatteluissa toistuvan puheen, jolla vanhemmat kuvailevat arjen työmäärää ja lasten käyttäytymistä arjessa. He tarkastelevat arkea omien käytännön kokemustensa pohjalta ja tarkastelun aiheet liittyvät arjen pulmat -teemaan. Draamapuhetta oli tunnistettavissa erityisesti haastatteluiden alussa, mutta myös muulloin haastatteluiden aikana. Draamapuheessa oli vain vähän puhujanvaihdoksia, sillä vanhemmat puhuivat pitkään yksin. Sanojen toistaminen, luettelointi ja ääri-ilmaukset ovat draamapuheelle tyypillisiä kielellisiä piirteitä. Seuraava katkelma on Emmi draamapuheesta:

Aineistoesimerkki 1.

*Emmi: Suurin niistä on pettymystilanteet, että pettymyksiin reagoi ihan kohtuuttoman voimakkaasti. Osalla se purkautuu aggressiivisena käytöksenä ja täs on tää pienimmäinen alta kaksivuotias niin saattaa saada hänkin nyrkistä naamaan, tai voi lentää tavarat ja sitten voi olla että **karkaa, karkailee**. Ja nyt jo onneks ohi menny on, että ennen yks pojista pissaili sisällä mihin sattuu ja sitä oli **todella paljon**. Joutu **päivittäin** pesemään pyykkiä **vähintään** koneellisen sen takia. että saattoi käydä niin, että saattoi käydä pissaillemassa toisten **vaatekaappiin, lelukoriin, että oikeastaan, ei oo paikkaa varmaan mihin, no tiskikoneeseen ei oo, eikä keittiön kaappeihin**, mutta meidän edellisessä kodissa pääs kiipeämään keittiön kaappien päälle, niin on sieltäki pissiny alas pitkin keittiöä ja sotkenu.*

Emmi tekee puheellaan selkoa arjessa esiintyvistä riskeistä. Hän vakuuttaa *karkaa*-sanaa toistamalla ja ääri-ilmauksella *kohtuuttoman voimakkaasti* lapsen käyttäytymisestä aiheutuvia vaaroja. Emmi perustelee lapsen käyttäytymisestä johdettavaa kotitöiden määrän lisääntymistä määrällisillä ääri-ilmauksilla *todella pal-*

jon, päivittäin ja vähintään. Pojan käyttäytymisen ja siitä aiheutuneiden seurauksien luettelomaisella ja yksityiskohtaisella kuvailullaan Emmi luo autenttista vaikutelmaa arjesta. Tosin kieltoilmauksilla hän hieman pehmittää asiaa: *no tiskikoneeseen ei oo, eikä keittiön kaappeihin*. Seuraavassa aineistoesimerkissä Anni vakuuttaa erityisesti määrällisillä ilmauksilla:

Aineistoesimerkki 2.

Anni: Se muisti ensinnäki, et jos on kolme asiaa, niin Juuso usein itsekin tulee sanoo, että mikä se toinen asia ja se kolmas asia olikaan. Että hän muisti sen ensimmäisen. Ja sitten se monta kertaa sanominen, et tuntuu, että junnaa kuin mikäkin. Et satoi kertoi, tuhansii kertoi joskus jonkuu opetelu, niin se tuntuu joskus tosi haastavalta. Että haluis niinku et joskus tulee sellain olo, että jos ois tavallaan normaali lapsi, niin oppis siit alle kymmenest kerrasta. Ja sit tuntuu, että saa kaikki asiat opetella just tuhansien kertojen läpikäynnillä, niin se on sit aika raskasta ja sit just se, että silmät saa olla selässäki välillä. Se jatkuva ohjaaminen, se toiminnan-ohjaus, että se on, ei nyt ihan joka minuuttist, mutta kyllä sitä on niin kauheesti, että ei ihmiset varmaan ees ymmärrä, ellei ole ADHD lapsen kanssa eläny, että kuinka paljon se tarvi sitä ohjausta ja neuvontaa ja tukee ja auttamista ja kaikkee mahdollista.

Anni vakuuttaa lapsensa oppimisen vaikeuksista johtuvaa arjen työläyttä useiden määrällisten ilmauksien lisäksi myös emotionaalisesti virittyneillä sanonnoilla ja vertaillen varovaisesti muihin lapsiin. On varsin tavallista, että äidit kuvailevat lapsen tarkkailun vaativuutta käyttämällä draamapuheessa *silmät selässä* -metaforaa. Edellä olevassa esimerkissä Anni perustelee arjen vaatimuksia myös ADHD-lapsen kanssa elämisen tuomalla asiantuntemuksellaan. Hän tuo esille arjen työläyttä draamapuheelle tyypillisellä luetteloinnilla: *ohjausta ja neuvontaa ja tukee ja auttamista ja kaikkee mahdollista*. Anni vahvistaa vakuutteluun arjen työläydestä vielä luettelon viimeisillä sanoilla *kaikkee mahdollista*. Draamapuheen vakuuttamisen keinoina käytetyt affektiiviset ilmaukset tulevat hyvin esille seuraavassa aineistoesimerkissä, kun Mari kertoo kokemuksiaan perheensä arjesta:

Aineistoesimerkki 3.

Mari: Viivi oli siis pienenä vauvana tosi kärttynen ja nukku tosi huonosti. Sosiaalinen kanssakäyminen esimerkiksi muitten lapsiperheiden kanssa Viivin kohdalla oli sula mahdottomuus, koska hän oli koko ajan liiken-

teessä. Viivi ei leikkinyt yksin ikinä. Hän ei pystynyt edes Pikku Kakkosta kattomaan pienenä. Titi nallea suostu kattoon ihan pieniä pätkiä, muita ei yhtään. Hän hajotti tavaroita, kiipes joka paikkaan, riehu, tosi äänekkäs. Esimerkiksi kolmiuotisuhma Viivillä se oli ihan, se oli kauhee. Vaikka mulla oli siellä se esikoinen, mä en niin kun tienny uhmaiästä mitään, ennen kuin Viivi oli. Ja sitte se lähti radikaalisti Viivin kohdalla arki huononee. Hoidossa suju siellä perhepäivähoitajalla hyvin, mut kotona oli ihan merkittäviä haasteita. Me kokeiltiin kaikkee niinku jääkaapin oveen, jos se käyttäyty hyvin, tai joku homma, niin tuli hymynaamaa ja tuli tarraa, mut se ei toiminu ku ihan hetken.

Edellisten esimerkkien tapaan myös Marin puheesta on tunnistettavissa lapsen käyttäytymiseen liittyviä ääri-ilmauksia ja luettelointia. Marin puhuu draamapuhetta käyttäen voimakkaita adjektiiveja *kauhee*, *huonosti* ja *radikaalisti*. Hän tehostaa kuvaa kuormittuneesta arjesta vaihtamalla puheen minä-muotoiseksi: *mä en niin kun tienny uhmaiästä mitään, ennen kuin Viivi oli*. Puhetta arjen radikaalista huononemisesta kotona korostaa vielä se, että Mari tuo vertailukohdaksi perhepäivähoidon, jossa sujui hyvin.

Draamapuheellaan äidit saavat kuulijan kauhistumaan ja tämän myötätunnon heräämään. Edelliset aineistoesimerkit ovat katkelmia vanhempien draamapuheista, jotka todellisuudessa olivat pitkiä yksinpuheluja. Tämä johtunee siitä, että vanhemmat kertovat arjesta niin äärimmäisiä, konkreettisia esimerkkejä ja vahvaa retoriikkaa käyttäen, että kuulijan on vaikeaa vastustaa puhujan perusteluja ja puuttua puheeseen. Draamapuheessa rakentuu vanhemmalle olosuhteiden uhrin identiteetti ja puhettavan funktiona on tunteiden ja myötätunnon herättäminen.

Toisessa vanhempien käyttämässä puhettavassa äidit vakuuttavat erityisosaamisellaan, ja tämän puhettavan nimesin **asiantuntemuspuheeksi**. Asiantuntemuspuhetta tuli haastatteluissa useimmiten draamapuheen jälkeen, ja sen aiheet ovat peräisin sekä arjen pulmat että arjen hyvinvointi -teemoista. Kuvaukset arkea auttavista keinoista ja arjen myönteisistä muutoksista ovat asiantuntemuspuheelle tunnusomaisia aiheita. Vanhemmat vakuuttavat puhettavassa oman käytännön kokemuksiansa ja toimintansa tuomalla asiantuntemuksella.

He perustelevat ja oikeuttavat arjen ratkaisuja vedoten ulkopuolisiin asiantuntijoihin. Vanhemmat vakuuttavat asiantuntijoina myös lääketieteellisten sanojen, biofyysisten ja psykologisten termien hallitsemisella. Draamapuheen tapaan asiantuntemuspuheesta on tunnistettavissa ääri-ilmauksia, luettelointia ja sanojen toistoa. Näiden lisäksi asiantuntemuspuhe tulee esiin haastattelupuheenvuorojen puhujanvaihdoksissa. Seuraavat aineistoesimerkit osoittavat asiantuntemuspuheen moninaisuutta:

Aineistoesimerkki 4.

Tanja: Meillä niin kun tota se arki rytmi ja rutiini kuitenkin muodostuu hyvin pitkälti siihen aika **maksimaisen tarkkaan** viis kertaa päivässä syömisiin ensinnäkin, että **verensokeriheilahtelut ei osu ollenkaan** näihin erityislapsiin. Jos ollaan yhtään niin kun viiveellä noista normaalista ruoka-ajoista, niin se alkaa näkymään käytöksessä. Se vaikuttaa kaikkeen. Sitten se **nukkuminen, levon saanti, säännölliset ulkoilut ja äärimmäisen tarkka ruutuaika**. Siinä ne on niinku ne meidän perheen **avainsanat**.

Aineistoesimerkki 5.

Mari: No esimerkiksi iltarutiinit. Concertan vaikutus Viivoilla se **27 mg on hyvä**, mutta se ei riitä ihan iltaan asti, niin iltarutiinit menee aina samassa järjestyksessä ja mahdollisimman samaan kellonaikaan. Siellä on iltapala, jonka jälkeen on hammaspesu, jonka jälkeen **maksimissaan** sen hammaspesun jälkeen niin on joko iltasatu, tai hipsutellaan, tai on joku semmonen ihan rauhallinen hiljainen pieni hetki, jonka jälkeen jokainen menee omaan huoneeseen, pimeeseen huoneeseen, et **ei oo mitään** ärsykeitä, **maksimissaan** yövalo. Eikä **meillä** kukaan kato sen jälkeen, et **meillä ei** pauhaa to: **eikä mitkään**, et isäntä jos vaikka kattoo tablettia, niin sillä on kuulokkeet päässä eri huoneessa, et se **ei häiritse**, valo **ei häiritse**, **eikä** ääni.

Äidit perustelevat arjen hyvinvointia lisäävien keinojen välttämättömyyttä. He tekevät asiantuntevasti selkoa, ettei rutiineista voi poiketa ja lääkityksellä on merkitystä siihen, miten ehdottomiksi rutiinit muodostuvat. Perusteluihin kuuluu määrällisiä ääri-ilmauksia ja kieltoilmauksia. Hyvärisen (2010, 112) mukaan kieltoilmauksella sanominen tekee ilmaisusta sisällöllisesti rikkaamman kuin myönteisen ilmaisun käyttäminen. Kieltoilmauksilla äidit antavat kuvan siitä, että rutiineista voisi poiketa, jos perheessä ei olisi sosioemotionaalista tukea tarvitsevaa lasta. *Meillä*-sanalla äidit puolestaan tuovat esiin yhteisön, perheen, yhteistä asiantuntijuutta, kuten myös Paula tekee seuraavassa esimerkissä:

Aineistoesimerkki 6.

Paula: Me on opittu voisko sanoa, tai jos saa sanoa, niin aika mestareiksi hänen kanssaan toimimaan, et me tavallaan myös osataan ennakoida, se on hirveän tärkeää, miten tämä asia nyt Jonille esitetään tai miten tämän kanssa nyt menetellään, tai näin, ja se osaltaan sitten niin kun auttaa, tai sitten se, että no, pitkä tie ja vaikeakin tie ollut hänen kanssaan niissä tilanteissa, kun on voimakas tunteenpurkaus tai näin - - haasteita on ollut, niin nimenomaan siinäkin just se, että ne rutiinit on auttanut, et nää rutiinit sujuu nimenomaan, että just tämmöset pukemiset, aamutoimet, lähdöt kouluun tai aiemmin päiväkotiin tai iltatoimet tällaiset, et niissä oli vielä aiemmin paljon haastetta, mut sitten tavallaan niinku se sinnikäs työ, rutiinien toistaminen, se on tuottanu tulosta että nykyään ne sujuu tosi hyvin. Just aamutoimet ja aamupala ja pukeminen ja niinku se lähtö, et siinä ei oo niinku mitään ongelmaa, kun aiemmin siinä saatto olla sitä omaa sähläämistä tai semmosta omapäisyyttä tai näin, tai jotkut iltatoimet niinku iltapala ja iltapesut ja iltasatu ja nukkumaan.

Paula ilmaisee ensin asiantuntemustaan ikään kuin vähätellen puhuen sanonnoilla *voisko sanoa, tai jos saa sanoa* ja käyttäen sanoja *aika* ja *tavallaan*, jotka lienevät kulttuurisesti hyväksytympiä tapoja kuin puhua suoraan omasta osaamisestaan. Paula ilmaisee sen sijaan tietävänsä, että arjen ratkaisevia tekijöitä ovat ennakointi ja työ, joiden merkitystä hän vielä vakuuttaa adjektiiveilla *hirveän* ja *sinnikäs*. Myös toistamalla adverbia *nimenomaan* Paula vakuuttaa rutiinien sujumisen tärkeyttä. Myönteiset muutokset tulevat Paulan puheessa esille *me on opittu* ja *aiemmin–nykyään* -ilmauksissa. Paulan puhe päättyy asiantuntemuspuheelle tavanomaiseen luettelointiin. Seuraavassa esimerkissä Anni herättelee haastattelijaa ottamaan vastaan hänen asiantuntijuuttaan:

Aineistoesimerkki 7.

Anni: - Joonaksella on muuten kuulovamma.

T: Ai jaa.

Anni: Mä en oo huomannu sanoo, hänellä on mikrotia, tämmönen pienikorvaisuus. Ootsä koskaan kuullu sellasesta?

T: En oo kuullu.

Anni: Et hänellä on toinen korva tällanen ruttukorva, ja siin ei oo mitään reikää, niin hän kuulee vain toisella normaalisti. Se vie sitä keskittymiskykyä niinku vielä enemmän, kun hänen tää suuntakuulo, esimerkiksi luokassa hän joutuu istuu tietystä paikassa, että kuulee opettajan niinku tietystä suunnasta. Jos on hiukankin hälinää, niin se on tosi huono juttu, että tuota

*jos joutuu vielä pinnistelemaan sen kuulon kanssa siihen päälle. Jos on jostain hälinää tai just joku uimahallireissu, niin se vie tosi paljon, kun siellä on sitä meteliä ja muuta. Niin semmoset asiat ja tekemiset vaikuttaa siihen levottomuuteen ehkä **eniten**.*

Aineistoesimerkissä tapahtuu epätavallinen puhujanvaihdos. Puhujanvaihdoksessa haastateltava asettuu kyselijäksi ja kutsuu haastattelijaa vastaajaksi (Suonen 2016, 326). Haastattelussa vastaan kutsuun toteamalla spontaanisti, omaa asiantuntijuuttani vältellen, *en oo kuullu*. Tosin Annin kysymys *Ootsä koskaan kuullut sellaisesta?* on lähinnä retorinen, sillä hän ei odota, että vastaisin kysymykseen, vaan jatkaa kysymyksen jälkeen selvitystään nopeasti. Vastauksellani annan kuitenkin mahdollisuuden siihen, että keskustelu voi edetä ristiriidattomasti, ja näin Annilla on mahdollisuus perustella asiantuntevasti kuulovamman seurauksia. Annin puhuessa kuulovamman aiheuttamista järjestelyistä koulussa, hän kuvaa *joutuu*-verbillä lapsensa ajautumisesta erityisjärjestelyjen kohteeksi koulussa. Annin puheesta jää kuva hänen puhumisestaan lapsensa puolesta, kun hän selvittää metelin ja hälinän huomioimista eri tilanteissa. Lääketieteellisten sanojen käyttö on asiantuntemuspuheessa varsin tavanomaista. Äitien identiteeteiksi asiantuntemuspuheessa rakentuvat niin termistöt ja arjen realiteetit kuin lapsen puolestapuhujan identiteetit. Asiantuntemuspuheen funktiona on asiantuntijuuden osoittaminen.

Sosioemotionaalista tukea tarvitseva lapsi on johtanut vanhempia miettimään arkeaan siltä kannalta, poikkeako se muiden perheiden arjesta. Vanhempien kuvailut arkensa mahdollisesta erilaisuudesta nimesin **poikkeavuuspuheeksi**. Poikkeavuuspuheessa tasapainottelevat arjen pulmat ja arjen hyvinvointiteemat. Kielellisinä piirteinä poikkeavuuspuheessa ilmenee vertailua ja määrällisiä ilmauksia. Seuraavissa aineistoesimerkeissä Paula ja Hanna tuovat esille sekä oman arkensa normaaliutta että poikkeavuutta:

Aineistoesimerkki 8.

Paula: Se on iso ja monitahoinen asia tietenki tää, että Joni on niinku erityislapsi, ni se on niinku iso, koko perheeseen vaikuttava asia tai iso osa meidän perhettä, tai meillehän se on normaalia se kaikki, et pitää ottaa huomioon nää asiat.

Aineistoesimerkki 9.

Hanna: Erittäin äänekestä ja kekseliästä ja mielikuvituksesta on tämä meidän arkemme monesti, mutta toki on rauhallisiakin hetkiä ja sitte ei pelkkää kaaosta aina, mutta sillä tavalla kun se vanhin lapsi on niin sanotusti normaali, niin tästä niin kuin meidän normaalista arjesta, mitä aina kuuntellee toisilla vanhemmilla sitten, kun on tavalliset lapset niin sanotusti, niin kyllähän se varmaan aika kaukana siitä on semmosesta arjesta.

Esimerkeistä jää mielikuva siitä, että äidit käsittävät perheen arjen normaaliksi ikään kuin oman perheen sisällä, mutta ollessaan perheen ulkopuolisten kanssa tekemisissä he eivät olekaan enää niin varmoja arjen normaaliudesta. Esimerkissä 8 Paula selvittää ensin lapsensa sosioemotionaalisen tuen tarpeiden vaikutuksia perheeseen. Sivuhuomautuksena hän mainitsee, kuinka ne ovat heille kuitenkin normaaleja asioita. Paula myös vakuuttaa *meille*-sanana liitepartikkelilla *-hän* perheen yhteistä varmuutta asioiden normaaliudesta. Esimerkissä 9 Hanna ensin kuvailee monipuolisilla adjektiiveilla arkea ja puolustelee, ettei arki aina ole kaaosta, vaan rauhallisiakin hetkiä on. Hanna toteaa lopulta, että kuullessaan muita vanhempia, hän varovaisesti vertaillen, *kun on tavalliset lapset niin sanotusti*, toteaa heidän arkensa olevan *varmaan aika kaukana* muiden arjesta. Emmin kuvauksessa ilmenee eri ihmisten toisistaan poikkeava näkemys normaalista arjesta:

Aineistoesimerkki 10.

Emmi: Sanotaan, että arki sujuu hyvin, kun pysyy ite skarppina ja kärsivällisenä, että jaksaa purra hammasta ja mutta kyllä että ulkopuolisen silmään varmasti niinku voi olla tosi semmosta, et sen huomaa siinä tilanteissa, ku muutama kaveri on käyny, että ku omasta mielestä on ihan semmonen normaali tilanne, ni ne pyörittelee päätä, et "on tää ihan mahotonta". Että sit sen niinku huomaa, vaikka niin, että mä oon tässä ite ihan mielissään, että tää meni nyt niin älyttömän hyvin.

Emmi vertailee arkea omaan näkökulmansa ja ulkopuolisen näkökulman välillä. Konjunktiosana *vaikka* ja esimerkin viimeiset kommentit, joissa Emmi kertoo olleensa *ihan mielissään*, että *tää meni nyt niin älyttömän hyvin*, jättävät kuulijalle kuvan Emmin hämmentymisestä ja tasapainoilusta oman normaalin ja muiden normaalin välillä. Äitien identiteetiksi rakentuu poikkeavuuspuheessa perheen

arjen normaaliuden kanssa tasapainoilija. Poikkeavuuspuheen funktiona on oman perheen arjen normaaliuden suhteuttaminen.

Kun vanhemmat puhuvat **osallisuuspuhetta**, kuulijalle rakentuu kuva vanhemman kuulumisesta ryhmään ja tuen saamisesta perheen arkeen. Ryhmä on vanhempien puheissa ollut joko vertaistukiryhmä, ystäväporukka tai läheiset omasta perheestä. Osallisuuspuheen aiheet löytyvät arjen hyvinvointi -teemasta ja sen kielellisinä piirteinä oli tunnistettavissa muun muassa vertailua ja ääri-ilmauksia. Osallisuuspuheessa on aina myönteinen sävy. Seuraavassa aineisto-esimerkissä Emmi kertoo kokemuksiaan vertaistuesta:

Aineisto-esimerkki 14.

Emmi: Netin vertaistukiryhmät ni ne on siellä 24/7, et sinne voi kirjoittaa, että "hei nyt täällä tämmöstä" ja voi vaikka et "mää en enää jaksa" ja siellä ymmärretään just et "hei meillä oli samanlainen tilanne ja se meni kyllä ohi" ja "meillä on sama tilanne ja etitään edelleen vastausta, et miten tästä pääsee yli" Se vertaistuen merkitys on itelle ihan siis korvaamaton. Ilman sitä me oltais varmaan edelleen ihan helisemässä, et en tietäis mistä lähtee kysyään mitään. – – Oon sitten itekin kuitenkin kertonu asioita, että mitä voi tehdä niin, että just vaikka kuvien käyttöön neuvonu tai mistä voi kysyä tukea kuvien käyttöön. Ni on sieltä varmasti saanu useampiki just niihin arkirutiineihin et "hei tää asia ei millään suju, mites te ootte saanu sujumaan" ja siellä oon kuullu ekan kerran timereistä ja varmaan holdingista oon kuullu vertaistukiryhmistä ensimmäisen kerran. Että vaikka ollaan käyty psykologeilla ja perheneuvolassa ja muissa ni että sieltä ei kuitenkaan läheskään yhtä paljon oo tullu sitä tietoo ja keinoo mitä sitten näissä vertaistukiryhmissä.

Emmi ilmaisee tehokkaalla ja trendikkäällä 24/7 ilmaisulla, kuinka olennaista vertaistuksessa on, että sitä on aina saatavilla. Kertoessaan vertaistuesta Emmi tuo nopeasti esille sen, että *siellä ymmärretään*. Ymmärtämisestä puhuminen onkin tyypillistä osallisuuspuheessa. Suonisen (2016, 139) mukaan ymmärtämisessä on kysymys yleensä jonkinlaisesta hyväksynnästä. Näin vertaistuella voi katsoa olevan erityinen merkitys Emmille siksi, että siitä hän saa itselleen ja perheen arkeen hyväksyntää. Emmi vahvistaa vertaistuen vaikutusta suorilla sitaateilla ja vertailee vertaistukea muista verkostoista, psykologilta ja perheneuvolasta, saatuun tukeen, joista ei läheskään yhtä paljon oo tullu sitä tietoo ja keinoo mitä sitten näissä vertaistukiryhmissä. Emmi vakuuttaa vertaistuen merkitystä sanoes-

saan *me oltais varmaan edelleen ihan helisemässä*, ja näin hän antaa mielikuvan huolestuttavasta perhetilanteesta ilman vertaistukea. Emmi tuo esille vertaistuen vastavuoroisuuden kertoen myös omien neuvojensa antamisesta. Seuraavassa esimerkissä Niina kuvailee ymmärretyksi tulemistaan:

Aineistoesimerkki 15.

Niina: Onneks mä oon saanu sitte tukee, et parilta niinko kaverilta. Että niillä ittellä ei oo mitään niinko henkilökohtaista kokemusta mitään, mut vaan niinko, et ei oo semmossii tuomitseviä ihmisiä, et tavallaan mitä tahansa on sattunu, ni niille on voinu sanoo, et mimmonen päivä, et "ihan hirveetä, et miten voi tämmöstä olla" ja sitte on saanu sitä niinku että toinen on sanonu silti että "kato nyt kyllähän sinä oot ihan oikein toiminu, että ei tossa oo voinu mitään muuta". että siin on jotain, että en tiä mitä, mut et tavallaan niinku sitä semmosta omaa huonon äitin taakkaa on poistunu. Suurin osa ihmisistä ei välttämättä osaa silleen.

Niinan puheen aloitussana *onneks* antaa kuvan siitä, että tilanne voisi olla vakava, jos hän ei olisi saanut tukea kavereiltaan. Niina puolustelee ymmärtäjien ryhmää kieltoilmauksella *ei tuomitseviä ihmisiä* ja ilmauksella *niille on voinu sanoo*. Näillä ilmauksilla hän vakuuttaa, että ryhmä on hänelle erityinen, sillä siellä hänet hyväksytään. Niina selvittää, että kaverit ovat antaneet mahdollisuuden avoimeen kertomiseen ja kaikista vaikeuksista huolimatta hän on *silti* saanut heiltä kannustusta. Siteeraamalla kaverin puhetta Niina vielä vahvistaa häneltä saadun tuen vaikutusta. Osallisuuspuheeseen liittyvä ymmärtäminen ja sitä kautta hyväksyntä tulevat Niina puheessa vielä esiin, kun hän ilmaisee kaverin tuen poistaneen häneltä huonon äidin taakkaa. Niinan kuvailu *suurin osa ihmisistä ei välttämättä osaa* antaa kuulijalle kuvan siitä, että Niina pitää *ei-tuomitsevien* ryhmää marginaalisena ymmärtäjien ryhmänä. Esimerkkien välillä äitien identiteeteiksi muotoutuu osallisuuspuheessa avoimesti puhuvan, ymmärrystä saavan tiedon jakajan identiteetti. Puheen funktiona on hyväksynnän saamisen ja yhteisöllisyyden myönteisten vaikutuksien osoittaminen.

Nimesin **osattomuuspuheeksi** sellaisen puheen, jossa vanhemmat kuvaavat kohtaamattomuuden kokemuksia ja ulkopuolisuuden tunteita suhteessa muihin ihmisiin instituutioissa, esimerkiksi koulussa ja neuvolassa. Vanhemmat

kertovat kokemuksistaan, kuinka muun muassa isovanhemmat ja perheet, joissa ei ole sosioemotionaalista tukea tarvitsevaa lasta, ovat jättäytyneet heidän perheensä ulkopuolelle. Osattomuuspuhe liittyy arjen pulmat -teemaan ja sitä on tunnistettavissa lähes poikkeuksetta haastatteluiden loppuvaiheessa. Kertomuksilla vakuuttaminen on osattomuuspuheelle tyypillistä. Seuraavasta aineisto-oesimerkistä onkin tunnistettavissa osattomuuspuheelle ominainen narratiivinen rakenne:

Aineisto-oesimerkki 11.

*Sanna: ... jotenkin mä mietin, että sieltä ehkä tulee sit jotain keskustelua sieltä eskarista, kun se tosiaan tällä tavalla lähtee käyntiin, ni ei sanan saanaa. Elikkä me käytiin niitä keskusteluja nyt niitä vasukeskusteluja ja muita, ni siellä oli **yks eläkkeelle jäävä työntekijä**, joka sano, että **"aiivan normaali lapsi"** ja koitin, että kun on tämmösiä asioita, kun huolettaa ja se eskarin alku oli tämmöistä ja näin se lapsi puhuu kotona näitä asioita ni sitten, **"ei aivan normaali lapsi, ei tässä ole mitään hätää"** ja oli vähän semmonen olo, että jaaha, no **siirrytään** sitten sinne kouluun ja **katotaan** mitä siellä sitten tapahtuu. Ja nytten koulu alkaa ja eipä kun opettaja on sitä mieltä, että **"koulussa ihan pärjää, että tuntuu, että välillä vähän harhautuu miettimään, että pitäiskö tehdä jotain tehtävää vai jotain muuta"** – – Kotona se näkyy paljon enemmän. Jotenkin kun ite näkee sen, että mitkä ne on ne tuen tarpeet, ja mitkä sitä lasta niinku rasittaa, ja sitten **ei näistä muista ympäristöistä oikein saa sitä vastakaikua** ja kaikkien mielestä lapsi on ihan normaali, eikä se ole.*

Kerronnan alussa Sanna toi esiin *sieltä ehkä tulee sit jotain* -sanonnalla toiveikkuuttaan siitä, että keskustelussa olisi ajatusten vaihtoa lapsen tuen tarpeista. Toiveikkuuden osoitukset ovatkin yksi osattomuuspuheen piirteistä. Kerronnan jatkuessa Sannan puheesta voi paikantaa useita tehokkaita kielenkäytön keinoja, joilla hän perustelee sitä, ettei ole päässyt vaikuttamaan lapsensa tuen tarpeisiin vastaamiseen esikoulussa ja koulussa. Ensinnäkin, kun Sanna kertoo keskustelusta, hän kategorisoi keskustelukumppaninsa työelämän kulun mukaan: *kohta eläkkelle jäävä työntekijä*. Kategorisoinnista syntyy mielikuva, että Sanna katsoo työntekijän intressien olevan jossain muualla kuin hänen lapsensa tuen tarpeiden tarkastelussa. Toiseksi, hän kertoo tapahtuneesta ensin imperfektissä, mutta siirtyy käyttämään preesenssiä. Hyvärisen (2010, 93) mukaan aikamuodon vaihdos toimii kerronnassa ikään kuin kutsuna tapahtumien keskelle. Sannan kokemus tulee kuulijalle näin kouriintuntuvasti lähemmäksi.

Kolmanneksi, Sanna vakuuttaa kuulijaa käyttämällä puheessaan suoria sitaatteja, kun hän kertoo keskusteluista esikoulussa ja koulussa. Puheesta jää kuulijalle kuva Sannan ja hänen keskustelukumppaniensa vastakkainasettelusta. Vanhemmalle rakentuu osattomuuspuheessa yhteisöistä ulkopuoliseksi ajautujan identiteetti. Osattomuuspuheen funktiona on yhteisöllisyyden puutteen osoittaminen.

Tutkiskelupuheeksi nimesin puheen, jossa vanhemmat reflektoivat omaa toimintaansa arjessa, omia arvojaan ja uskomuksiaan ja jossa vanhemmat suuntaavat tulevaisuuteen. Tutkiskelupuhe liittyy arjen pulmat ja arjen hyvinvointiteemoihin ja sitä ilmeni haastatteluiden eri vaiheissa. Tutkiskelupuheeksi tulkitin myös sen puheen, jossa vanhemmat kannustavat lastaan pohtimaan itse ongelman ratkaisua sosiaalisissa tilanteissa. Esimerkiksi Niina kertoi kysyneensä lapselta bussimatkan jälkeen: *mitäs aattelet, että miten niinku meni tuo matka.* Olennaisina kielellisinä piirteinä tutkiskelupuheeseen kuuluvat verbit ”miettiä” ja ”ajatella” ja yksikön ensimmäisen persoonan käyttö. Seuraavassa aineistoesimerkissä Niina kertoo, miten asiat olivat aikaisemmin sujuneet, miten ne sujuvat nyt ja miten ne voisivat jatkossa luonnistua:

Aineistoesimerkki 12.

*Niina: Hän selviytyy kyl vessahommista muuten, mut sitte huonolla hetkellä tarvii sitä pyyhkimisapua sitte, ni sit siinä kohtaa, et hänellä oli jossain vaiheessa ihan hirvee raivon paikka joskus neljävuotiaana, viisvuotiaanna siinä, että se pitäis tapahtuu just ihan niinku tietyllä tavalla tai sit hänellä niinku ihan niinku hajos se homma. Ni välillä nytteki semmosena lievempänä sitte silleen, että, että ”ihan hirveesti kiukuttaa, et ei tuolla tavalla”. **Mä oon yritänmy sannoo**, että ”ku toinen tekkee, ni se mennee sillä tavalla ku se yrittää”. Että tavallaan niinko, et ”ihmiset tekkee parhaansa, et se ei auta, et sä ruppeet huutamaan, ja et jos haluaa sen just tietyllä tavalla ni eikse kannata tehdä ite silloin, et kikkailla ihan mieleisekseen”. – – Hän on semmonen tosi rutiinihakunen, että vähän joka asiaan sais kehiteltyä jonku semmosen. **Se on vaikee miettiä** aina niitä, ku alkaa huomata, että joku kohta rupee menemään silleen. – – No näkkeehän niitä **elokuviakin** semmosista aikuisista, joilla on ihan niinku hyvinki orjallista se elämä. Niin kauan kun se ei haittaa sen ihmisen eikä muitten elämää niin eihän se haittaa, et olkoon sit semmonen ku on, jolla on pelkästään samoja vaatteita kaapissa ja aina kulkee sammaa tietä töihin. Et niinku semmosesta **mä en halua häntä poistaa**, koska se varmaan tuo hänelle semmosen: ”ah ihana elämä kun mi-*

nulla on aina tämä sama tie tai joku”, mutta sitten, et sais jotenkii autettua sitä elämää silleen, et se ei mee liian vaikeeks.

Tutkiskelupuhe tulee usein esiin silloin, kun vanhempi alkaa pohtia arjen pulmia. Tämän voi huomata edellisestä esimerkistä, kun Niina kertoo draamapuheella yksityiskohtaisesti vessahommista luoden näin autenttista vaikutelmaa lapsen rutiinihakuisuudesta. Niina käyttämät suorat sitaatit puheessa vahvistavat kuvaa siitä, että lapsen toiminta synnyttää arjen pulmia. Ninan puhetapa muuttuu tutkiskelupuheeksi, kun hän puheellaan osoittaa pohtivansa omaa toimintaansa käyttäen *mieltä*-verbiä ja puntaroidessaan lapsensa tulevaisuutta. Niina puolustaa lapsen käyttäytymistä: rutiinihakuisuus ei haittaa, jos se ei haittaa hänen tai muiden ihmisten elämää. Niina tukeutuu puolustelussaan myös elokuvaan, joissa voi nähdä aikuisten orjallista elämää. Äitien identiteetiksi muodostuu tutkiskelupuheessa arkea aktiivisesti puntaroivan vanhemman identiteetti. Tutkiskelupuheen funktiona on oman ajattelun ja toiminnan tarkastelun osoittaminen.

5.1.3 Puhetapojen interdiskursiivisuus

Edellä esittelemäni kuusi erilaista puhetapaa eivät ole täysin selväpiirteisiä ja kietoutuvat monin paikoin toisiinsa. Tällöin puhutaan interdiskursiivisuudesta. Suonisen (2016, 64) mukaan puhetavat lainaavat usein samankaltaisuuksia toisiltaan, eivätkä niiden rajat ole aina itsestään selviä, vaan päättelyt puhetapojen rajauksista perustuvat tutkijan analysointistrategiaan ja harkintaan. Selvitän seuraavaksi aineistoesimerkein puhetapojen interdiskursiivisuutta.

Asiantuntemuspuhetta on paikoin vaikeaa erottaa draamapuheesta. Draamapuheessa on usein asiantunteva sävy ja asiantuntemuspuheessa puolestaan dramaattinen sävy. Näitä puhetapoja yhdistävät samanlaisten retoristen keinojen käyttö: ääri-ilmaukset, määrälliset ilmaukset, luettelot ja toistaminen. Niitä erottavat lähinnä erilaiset teemat. Kun draamapuhe liittyy selkeästi arjen pulmiin, niin asiantuntemuspuheessa käsitellään enimmäkseen arjen hyvinvointia.

Seuraavassa esimerkissä Mari puolustelee lapsensa tabletin käyttöä ja perustelee tabletin käytön rajoittamista molemmilla edellä mainituilla puhetavoilla:

Aineistoesimerkki 13.

*Mari: Kaikki meidän lapset on tykänny olla ruudulla, paitsi Viivi, joka ei oo siihen pystyny. Mut tää vanhin ja nuorin. Tää nuorimmainen on **täysin addiktoitunut**. Vaikka me kuinka sovitaan, että saat tän ja tän pätkän olla tabletilla, niin kun se hetki tulee, että se tabletti pitää ottaa pois niin **se käy päälle**. Ja pelatessa varsinkin, niin **me ollaan tosi tarkkoja mitä saa pelata, minkä aikaa saa pelata**, niin **hänenstä tulee vihainen, aggressiivinen**. Se ei selkeesti sovi sille. Se on todella **addiktoitunu**. Ihan pienestä. Mutta sitten **mä ymmärrän vanhempia** siinä, että se on todella uuvuttavaa arki **tällasten lasten kanssa**, kun niitä ei voi tavallaan jättää oman onnensa nojaan yhtään, vaan **ne vaatii** niinku **sulta** koko ajan jotain. Varsinkin mulle ainakin henkilökohtaisesti se Villen jankutus, niin se on ihan, ja se jumiutuminen esimerkiks aamulla niin vaatteiden pukeminen. **Mä en voi jättää sitä**, että Ville tekee sitä itte, koska jos Ville tekee sen niin, me ollaan testattu se viikonloppuna, ni siihen voi mennä **kaks tuntii**, kun se ei kiinnostaa sitä. Eikä se oo sitä, ettei se osaa. Ja sit ku se jumiutuu, ni se aamulla se lähteminen kiireessä, kun se jumiutuu siihen johonkin asiaan ja sit se alkaa jankkaamaan sitä, niin **sä saat aika monta paperipussihengitystä tehä, et sä saat ite sen paletin**. Ja se on joka päivä sulla tätä, niin se on uuvuttavaa, ja **mä ymmärrän sen, että vanhemmille tulee väkisin**, et mä haluan ees hetken olla rauhassa ja kato sitä tablettia.*

Mari kuvailee lastaan käyttämällä toistuvasti sanaa *addiktoitunut*. Psykologisen termin käytöllä Mari osoittaa asiantuntijuutta, mutta riippuvuutta kuvaavana sanana sen käyttö on myös tehokas keino vaikuttaa draamapuheen tavoin kuulijan tunteisiin. Mari tehostaa lapsen addiktoitumista sanalla *täysin*. Hän puolustelee asiantuntemuspuheella, että paljon tehdään sen eteen, ettei ongelmia syntyisi: tabletin käyttöä seurataan ja säännöstellään. Rajoitustoimista huolimatta lapsen käytös muuttuu, jota äiti selvittää draamapuheella. Osallisuuspuhe pujahtaa mukaan, kun Mari sanoo: *mä ymmärrän vanhempia – – tällasten lasten kanssa*. Tällä sanonnallaan hän asettaa itsensä vertaistensa joukkoon, antaa hyväksyntää ja oikeuttaa sekä omaa, että muiden vanhempien toimintaa. Marin puheessaan käyttämä *sä*-ilmaisu passiivin tai yksikön ensimmäisen persoonan asemasta saa kuulijan vakuuttavasti asettumaan hänen asemaansa.

Asiantuntemuspuhe toimii usein muiden puhetapojen perustana. Seuraavassa esimerkissä asiantuntemuspuhe on poikkeavuuspuheen ja osallisuuspuheen lähtökohtana:

Aineistoesimerkki 14.

Hanna: Vertaistuki on ollut hyvin vähäistä. Sitä kaipaisi. Se ois ihan äärettömän tärkeä, se niinku sais aina suhteutettua sen, että mikä se on tämä meidän perheen tilanne ja eihän tämä nyt niin kauheeta oo, tai sitten joku toinen tukkee että minä ymmärrän, mutta ei oo. Niin kuin koskaan ei oo niin kuin samanlainen se, että ystäväpariskunta, vaikka ystävät on tärkeitä ja näin, mutta jos heillä ei erityislasta oo, niin ei sitä ymmärrystä oo samanlaista.

Hanna vakuuttaa asiantuntemuksellaan, että vertaistuki on tärkeää ja korostaa tätä määrällisellä ääri-ilmauksella *ihan äärettömän*. Poikkeavuuspuhe astuu esiin, kun Hanna ilmaisee tarvitsevansa vertaistukea arjen normaalistamiseen. Osallisuuspuheella Hanna ilmaisee tarvitsevansa vertaistukea perheensä arjen ymmärryksen tueksi. Hanna puolustaa voimakkaasti vertaistuesta saatavaa ymmärrystä, sillä hän ilmaisee ääri-ilmauksella, että *koskaan ei oo* ystäviltä saatava ymmärrys samanlaista kuin erityislasten vanhemmilta saatava ymmärrys.

Osattomuuspuheen aiheet, kohtaamattomuuden kokemukset ja ulkopuolisuuden tunteet, ovat toisinaan niin äärimmäisiä, että osattomuuspuhe muuttuu draamapuheen kaltaiseksi. Tutkiskelupuhe asettaa kuitenkin vanhempaa katsomaan arjen pulmia eri näkökulmista. Vaikka osattomuuspuhe ja osallisuuspuhe ovat toistensa vastaparit, niin ne voivat olla myös rinnakkaisia puhetapoja. Näitä edellä kuvattuja interdiskursiivisuuden piirteitä on tunnistettavissa seuraavasta Annin puheesta:

Aineistoesimerkki 15.

Anni: Mulla ei oo kyllä niinku neuvolan puoleltakaan silloin ku se diagnoosi tehtiin, ni mulla ei oo mitään palveluja ja terapioita, mitään ei oo tarjottu. Et mä oon jääny ihan kaiken ulkopuolelle. Nyt kun käytiin kuntoutuksessa, ni kaikilla oli kuule kaikkee matskui paljon. Et sit ku ite miettii, et miksei mulle oo sitä annettu sitä tukee niinku neuvolasta et niinku "hei, että tämmöstä olis tarjolla" tai "tämmöstä vois käyttää tai anoo" tai muuta, ni ei mitään. Sit mä olen jossain välissä mä oon ollu sit myös yksinhuoltajana ni ei silloankaan, ei ollu niinku ketään. Ja sit mul-

la ei oo omaa perhettäkään kauheesti, ni aika yksin on oltu tän asian kanssa. Nyt toivon, että nyt kun Juuso tuli tänne (paikkakunta), ni nyt on sit otettu vähän hoitavaan tahoön, niinku mietitty, että mikä se olis Joonakselle. Sillä on aika nyt tonne neuron poliklinikalle, ni sieltä aion sit jotain vireille, et jos jotain. Varsinkin noihin tunneasioihin ois toivonu just jotain, jotain toimintaterapiaa tai jonkunnäköstä tämmöstä psykofyysistä niinku hänen näihin tunneilmaitaitoihin jotain apua tai just siihen itse-tunnon kehittämiseen ja sit semmoseen itseluottamukseen jotain keinoja. Ne ois ollu kyllä tosi tärkeitä. Itte tietysti tekee kaiken minkä voi, mutta jontenkii joku ulkopuolinen ois ollu kiva täs niinku, mut sit toisaalta ku Juuso aloitti erityiskoulun ja hän löysi tän Antin sieltä tän kivan kaverin, ni me käytiin yhdessä koko perhe siellä tutustumassa heidän koko perheeseen ja käytiin kahvilla ja rupateltiin, ni se oli kyl tosi ihanaa, et silloin sai sitä vertaistukea tästä äidistä. Että ku he on ihan samalla luokalla he on, ja niinku aika samanlainen matka menty ni se oli mukavaa.

Anni vakuuttaa ensin lohdutonta osattomuuttaan sanoen toistuvasti ääri-ilmauksella *ei mitään* ja kysyen retorisella kysymyksellään: *miksei mulle oo sitä annettu sitä tukee*. Kysymys on Annilta individualistinen kannanotto, jonka tarkoituksena on herätellä kuulijaa asettumaan hänen asemaansa. Tutkiskelupuhetta vilahtaa Annin draamapuheen kaltaisessa osattomuuspuheessa, kun hän pohtii tilannetta käyttäen verbejä *toivon*, *mietitty* ja suuntaa myös tulevaisuuteen verbillä *aion*. Anni maalaa kuvaa siitä, että vaikka ulkopuolinen apu on hänen määräysvaltansa ulkopuolella, niin hän olisi vähäiseenkin apuun tyytyväinen sanoen toistuvasti *jotain* ja käyttäen konditionaaleja *ois* ja *sais*. Merkittävä siirto ikään kuin tunnelmasta toiseen tapahtuu Annin osattomuuspuheen muuttuessa osallisuuspuheeksi sanoilla *mut sit toisaalta*. Suonisen (2016, 140) mukaan toisaalta-sana voi tuoda keskenään ristiriitaiset puhettavat rinnakkaisiksi. Esimerkissä osattomuuspuheen rinnalle tulee osallisuuspuhe ja ulkopuolisen tuen rinnalle tulee vertaistuki. Annin puhettavan muuttuminen toiseksi muuttaa myös hänen tarkastelukulmansa arjen pulmista arjen hyvinvointiin. Annin perheen arkeen sisältyykin ilman ehdollistamista *ihanaa* ja *mukavaa* ja näin ulkopuoliseksi ajautuneesta uhrista tulee ymmärrystä saava äiti.

Seuraava aineistoesimerkki osoittaa, että kysymykseni vertaistuesta ei aikomuksestani huolimatta johdattanutkaan Tanjaa kertomaan osallisuuspuheella

vertaistuen hyvistä vaikutuksista, vaan kysymys johdattikin osallisuuspuheen vastapariin – osattomuuspuheeseen:

Aineistoesimerkki 16.

T: Miksi se on tärkeää se vertaistuki?

Tanja: Ne on oikeestaan ainoat, joille voi selittää sitä. Niinku vertaistukilainen ymmärtää. Ei sitä voi niinku, ei minun miehen sisko ymmärrä, vaikka hällä on kolme täysin identtisesti samanikäistä lasta, elikkä niin kun meidän esikoinen, saman ikäinen kuin meidän kakkonen ja saman ikäinen kuin pienimmäinen, niin ei. Se on utopistista selittää jollekin toiselle semmosesta, kun toinen vaan sanoo, että se on vain kurin puutetta. Tai että se syö kaikista eniten, niin kun sitten taas semmosia voimavaroja, kun selittää jollekin, joka ei oikeesti ymmärrä. ADHD on edelleenkin niin kiistelty diagnoosi. Toisethan sanoo, että ei sitä pysty todentamaan ja se on vain tämmönen muoti-ilmiö ja muuta, mutta sitten niinku, sitte kun tietää mitä se on, niin ei sitä voi kukaan muu ymmärtää niin hyvin, kuin semmonen, jolla on sitä omassa perheessä.

T: Niin. Aivan.

Tanja: Se on totuus.

Haastan kysymykselläni Tanjaa perustelemaan vertaistuen tärkeyttä ja hän kategorisoi välittömästi vertaistukilaiset ymmärtäjiksi ja yksityiskohtaisella vertailulla lähisukulaiset ei-ymmärtäjiksi. Lähisukulaisten asettaminen ei-ymmärtäjien ryhmään vahvistaa kuulijalle Tanjan ulkopuolisuuden kokemuksia. Tanjan käyttämät kielenkäytön piirteet, kategorisointi ja muiden puheen siteeraaminen, kuuluvat tyypillisesti osattomuuspuheeseen. Tanja vakuuttaa selittämisen turhuutta käyttämällä metaforaa *syö voimavaroja*. Hän puolustaa asiantuntevasti ymmärtämisen ongelmia sanomalla, että ADHD on kiistelty diagnoosi. Tanjan puheen perusteella on pääteltävissä, että ”toiset” vähättelevät perheen tilannetta ja haluavat normaalistaa sen sanoen *ei sitä pysty todentamaan ja se on vain tämmönen muoti-ilmiö*. Myötäillen vastauksellani äidin perusteluja, jotka äiti vielä vakuuttaa asiantuntemuspuheella ehdottomaksi totuudeksi.

5.2 Vanhempien identiteetit tuen tarpeisiin vastaamisessa

Aineistosta löydetyt keinot, joilla vanhemmat vastaavat lapsen sosioemotionaalisen tuen tarpeisiin, muokkautuivat sisällönanalyysissäni yhdysvaltalaisen tutkijoiden Buckin ja Dixin (2014) näkökulmiin siitä, kuinka vanhemmat voivat vastata lastensa tuen tarpeisiin arjessa. Esittelen seuraavaksi aineistoesimerkein vanhempien keinot ja identiteetit lapsen sosioemotionaalisen tuen tarpeisiin vastaamisessa. Korostan, että tulkintani identiteeteistä perustuvat haastattelu-puheeseen, jossa vanhemmat rakensivat itseään tietynlaisina toimijoina. Lapsen tuen tarpeisiin vastaaminen, siihen liittyvät puhettavat ja vanhemman identiteetit ovat koottuina taulukossa 3.

Lapsen tuen tarpeisiin vastaaminen	Tuen tarpeisiin vastaamiseen liittyvät puhettavat	Vanhemman identiteetti tuen tarpeisiin vastaamisessa
Vanhemman tietoisuus siitä, missä lapsi on ja mitä hän tekee	Draamapuhe Asiantuntemuspuhe	Vastuullinen, olosuhteiden uhri
Tiukan kurinpidon välttäminen	Asiantuntemuspuhe Tutkiskelupuhe	Aikakauden kasvatusihanteita tiedostava pohittija
Vanhemman sensitiivisyys	Asiantuntemuspuhe	Lapsen puolestapuhuja
Vanhemman läsnäolo arjessa	Osallisuuspuhe Tutkiskelupuhe	Lapsen kanssa arjesta nauttija ja aktiivinen arjen mukauttaja

Taulukko 3. Vanhempien identiteetit tuen tarpeisiin vastaamisessa.

Vanhempien tietoisuus siitä, missä lapsi on ja mitä hän tekee, asettaa heidät seuraamaan lapsiaan erityisen tarkasti. Vanhemmat selvittävät asiantuntevasti muun muassa koulumatkojen, kaveripiirin ja ruutuajan todellisia tai mahdollisia uhkia. Asiantunteva riskialttiudesta kertominen johdattelee vanhempaa draamapuheeseen, kuten käy seuraavissa aineistoesimerkeissä:

Aineistoesimerkki 17.

*Niina: Ekaluokka saatettiin kouluun ja tokaluokan keväällä hän sitte uskaltautu yksin menemään. Ja sitten siinä tuli semmonen vähä hankala kohta, ku hänellä yks kaveri sitte käski hänen mennä sinne (järven nimi) jäälle ja se oli jottai maaliskuuta. Se oli hyvä että oli sitä jäätä ennää, niin se kävi kolme kertaa ja siinä kohtaa **jouduttiin ruveta saattaa häntä uudestaan**, koska hän ei niiku pystyny olemaan menemättä, kun kerran Henri käski.*

Aineistoesimerkki 18.

*Emmi: Semmoseen **pitää kiinnittää huomioita** mitä lastenohjelmia voi kattoo tai mitä pelejä pelata. Et vaikka on sallittu tän ikäselle, et ikäraja ois se, et sen puolesta sais kattoo, niin **pitää tarkkaan rajata** mitä voi kattoo, tai milloin voi kattoo, ja minkä verran voi kattoo. Et tosi monet ohjelmat ruokkii sitä levotonta käytöstä. Et ruutu aika ylipäänsä, et sit se voi näkyä tuntikausia semmosena itkupotkuraivarina, semmosena että huutaa ja karjuu tuntikausia. Ne on semmosia, mitkä näkyä ja kuuluu Et menee joskus ihan hysterian puolelle sit semmonen, että **itkee ja huutaa ja aihe vaihtuu monta kertaa, mut sit ei vaan pysty pysäyttämään sitä.***

Verbit ”joutua” ja ”pitää” rakentavat kuvaa lapsien eteen kaikkensa tekevästä, uhrautuvasta äidistä. Toisaalta niistä maalautuu kuulijalle kuva myös vastuun kantamisesta: äidit ovat asiantuntevan tietoisia lapsen seuraamisen tärkeydestä. Vanhemmat ajautuvat huolenpitonsa takia usein olosuhteiden uhriksi. Vanhemmalle muodostuu vastuullisen olosuhteiden uhrin identiteetti silloin, kun hän on tietoinen siitä, missä lapsi on ja mitä hän tekee.

Kurinpidon välttämisestä vanhemmat kertovat useimmiten asiantuntemuspuheella. Seuraavat kaksi aineistoesimerkkiä tuovat osuvasti esille, että vanhemmat vaikuttavat olevansa tietoisia yleisesti kulttuurissa hyväksyttävistä kasvatustenetelmistä:

Aineistoesimerkki 19.

Sanna: No voishan sen ottaa ja retuuttaa ja viedä sen sinne kouluun tai sanoo että lähdet alusvaatteisillaan sinne kouluun, mutta ei se oo se oikea tie, eikä se tehoa.

Aineistoesimerkki 20.

*Tanja: Koulussa pojan **opettaja on** sellainen niin sanottu **vanhan kansan opettaja**, joka sanoo, että tämä on **vain muoti-ilmiö** ja **on vain kysymys lapsen rajojen asettamisesta** ja tämmösestä, että "**voi kunpa tietäisitte, kuinka meillä niitä rajoja käytetään**". **Ei se ole se huutaminen ja nöyryyttäminen meillä** nurkkaan häpeään asettaminen niinku koko luokkaryhmän tilanteessa.*

Äidit vakuuttavat asiantuntijuuttaan kurinpidon välttämisestä erityisesti kieltoilmauksilla. Tanja käyttää vakuuttamiseen myös kategorisointia: hän kategorisoi opettajan vanhentuneiden kasvatusmenetelmien käyttäjäksi. Tanjan puheesta tulee esiin, että opettaja puolestaan kategorisoi ADHD:n muoti-ilmiöksi ja rajojen asettamisen puutteeksi, millä hän ikään kuin normaalistaa ADHD:n merkitystä. Tanja puolustaa tehokkaasti omaa tietämystään lainaten omaa puhettaan kohdistuen sen ikään kuin opettajalle. Asiantuntemuspuheen lisäksi kurinpidon välttämiseen liittyy läheisesti tutkiskelupuhe. Seuraavassa esimerkissä Emmi pohtii omaa äänenkäyttöään:

Aineistoesimerkki 21.

*Emmi: - - voi sattuu mitä vaan, et ku sais ohjattua kaiken tapahtumaan suht hallitusti ja yrittää pysyä ite siinä hermostumatta. Läheskään aina en onnistu siinä, **et kyllä välillä mietin, et mitähän** tässä vielä **naapurit aattelee**, kun mä ensimmäisen kerran hermostun täällä kunnolla. Et **mulla oma haaste on**, että jos sen kauniisti sanoo, niin on **äänenkäyttö**. Mutta suoraan sanottuna, sitten kun suutun, niin kyllä mä karjun. Että se on mun oma haaste, et kyllä sen sit huomaa, että kun oma pinna katkee, niin se ote kyllä häviää samantien. Et **pystyis** semmosen positiivisen kannustamisen kautta, mut kuitenkin et pitäis olla jämäkkä ja auktoriteetti, et pysyä koko ajan siinä oikeessa moodissa itekki*

Emmin puheesta voi huomata hänen aktiivisesti pohtivan omaa äänenkäyttöään. Pohdintaan saattaa vaikuttaa osaltaan se, että Emmi kertoo miettivänsä naapurien ajatuksia hänen käyttäytymisestään kasvattajana. Emmin puheesta jää kuulijalle kuva, että hän tiedostaa positiivisen kannustamisen hyvät vaikutukset. Tasapainoillessaan kasvatustyylien kanssa hänen tarkoituksenaan on

kuitenkin pysyä *oikeassa moodissa*. Vanhempien puheesta on pääteltävissä, että vanhemman identiteetiksi rakentuu aikakauden kasvatusihanteita tiedostavan pohtijan identiteetti silloin, kun hän välttää tiukkaa kurinpitoa vastatessaan lastensa sosioemotionaalisiin tuen tarpeisiin arjessa.

Vanhempien sensitiivisyyttä kasvatuksessa on tunnistettavissa silloin, kun he puhuvat asiantuntemuspuheella lapsensa puolesta. Paula kertoo seuraavassa esimerkissä asiantuntevasti, mikä on hänen lapsensa parhaaksi:

Aineistoesimerkki 22.

*Paula: Arki-iltasin on niin kun tavallaan tilaa sille olemiselle, tai sellaselle niinku kukin tekee mitä tykkää, tai tietenkin on semmosta, mitä on pakko tehdä kaikki kotihommat ja tälleen, mutta että silleen lapsillekin sille vapaalle leikille sitä tilaa. Nytkin kun Joni on aloittanut koulun ja siellä on kuitenkin sitä sellasta koulumaista ja on vaatimuksia ja että tehdään tätä ja näin, niin niin tota et **hänelle on niinku tärkeitä et hän saa just pudota** niin kun omaan sellaseen tekemiseen, mitä **hän just ite haluaa**, koska se on sitä stressin purkua hänelle, just se geomaceista kirjainten tekeminen esimerkiksi, niin se on hänelle stressin purkua se oma **flow** siinä.*

Paula puolustelee ensin perheen arki-iltojen vapaata olemista ja siirtyy puolustelemaan lapsensa oman leikin sallimista ja tätä kautta myös lapsen tarpeiden huomioimista. Hän perustelee lapsen oman tekemisen tärkeyttä hänen tarpeiltaan purkaa stressiä ja antaa vierasperäisellä *flow* sanalla mielikuvan siitä, että oma tekeminen on lapselle autuas olotila. Vanhemmille rakentuu lapsen puolestapuhujan identiteetti silloin, kun he vastaavat sensitiivisyydellä lastensa sosioemotionaalisen tuen tarpeisiin arjessa.

Neljäs keino, jolla vanhemmat voivat vastata lapsensa sosioemotionaalisen tuen tarpeisiin, on läsnäolo arjessa. Tähän keinoon liittyivät läheisesti osallisuuspuhe ja tutkiskelupuhe. Vanhemman identiteetti muodostuu jo olemassa olevasta läsnäolosta arjessa ja arjen rakentamisesta niin, että läsnäolo lapsen kanssa tulee mahdolliseksi arjessa. Ollessaan läsnä vanhemmat kuvailevat osallisuuspuheella yhdessäolon iloa ja yhdessä tekemisen vastavuoroisuutta lapsen kanssa. Näin Anni kuvailee yhdessä tekemistä lapsen kanssa arjessa:

Aineistoesimerkki 23:

Anni: Ehkä Juuso pääsee valloilleen eniten just, kun ollaan kahdestaan. Et hän silloin jotenki kokee, että hän saa olla ihan oma itsensä mun kanssa – Se yhdessä tekeminen, kaikki mitä vaan yhdessä tehdään, niin se on ihanaa. Et sit ku on se aika, niin usein semmonen kiva tekeminen, justiin mikä, missä ei vaadita sitä suorittamista, niin se on hänenki mielestä rentouttavaa ja se on munki mielestä sit ihanaa, et saa tarjota sitäki aikaa pojalle, ko niin paljon kuitenkin vaaditaan sitä arjessa tekemistä ja toimintaa, niin toi niin, sit ei oo mitään suorittamispaineita, niin silloin on kaikist ihanimpaa.

Annin puheessa tulee esiin osallisuuspuheelle tyypillinen myönteinen puheen sävy. Annin ilmaisut *valloilleen* ja *ihan oma itsensä mun kanssa* sekä sanat *suorittamista* ja *suorituspainetta* antavat kuvan lapsen eräänlaisesta vapautumisesta. Kuulijalle maalautuu kuva, että vanhemman läsnäolo arjessa aivan erityisesti edistää lapsen sosioemotionaalisen tuen tarpeita, kun Anni toistaa kuvaustaan vapautumisesta suorituspainetta ja yhdessä tekemisen ihanuudesta.

Läsnäolo ei ole aina itsestäänselvyys, vaan se vaatii vanhemmalta arjen mukauttamista vastaamaan lapsen sosioemotionaalisia tuen tarpeita, mikä tarkoittaa muun muassa entisen työelämän korvaamista uusilla mahdollisuuksilla. Tämä ilmenee seuraavassa aineistoesimerkissä, kun Hanna tutkiskelupuheella pohtii työelämän ja arjen yhteensovittamista:

Aineistoesimerkki 24:

Hanna: Oman haasteen luo se, että minä oon täällä (paikkakunnan nimi) koulussa aina käyn, ja välillä oon töissä. Mutta sitten oon aatellu sitä, että jos en olis lähteny kouluun, minä olisin kolmivuorotyössä, joka ois erittäin haastavaa, että minä olisin illat pois ja näin että se niin kun suurimaksi osaksi helpottaa. Kun nyt on pitkä aika ollu, että en oo ollu viikonloppusin töissä ja aika lailla illat oon kotona, ja se että meillä on kaksi aikuista niin kuin siellä kotona, niin helpottaa kyllä paljon sitä arjen sujumista. Mutta että tulevaisuus on siinä mielessä avoin, että en tiedä missä tuun olemaan töissä tulevaisuudessa, että kolmivuorotyö tähän elämäntilanteeseen on kyllä pahinta myrkkyä, että kyllä ne lapset kaipaa niin paljon sitä, että äiti on kotona viikonloppusin ja niissä harrastuksissa mukana.

Hannan puheesta on tulkittavissa, että läsnäolo edellyttää häneltä toimeliasta arjen mukauttamista vastaamaan lasten sosioemotionaalisen tuen tarpeiden vaatimuksia. Kuulijalle jää Hannan puheesta kuva, että arjen mukauttaminen

on jopa ehdoton edellytys arjen sujumiselle, sillä Hanna käyttää läsnäolonsa merkityksestä voimakkaita ilmauksia: *ois erittäin haastavaa, että minä olisin illat pois, illat oon kotona – helpottaa--arjen sujumista ja kolmivuorotyö – pahinta myrkyä.* Hannan pohdinta auttaa häntä tiedostamaan omia arvojaan, mikä auttaneen häntä myös soveltamaan omia ratkaisujaan tulevaisuudessa. Edellisten esimerkkien perusteella on pääteltävissä, että läsnäolossa vanhemmalle muodostuu lapsen kanssa arjesta nauttijan ja aktiivisen arjen mukauttajan identiteetti.

6 POHDINTA

6.1 Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli tarkastella vanhempien kuvauksia arjesta sosioemotionaalista tukea tarvitsevan lapsen kanssa. Vanhempien arjen kuvauksista oli tarkoituksena etsiä myös vanhempien keinoja ja identiteettejä tuen tarpeisiin vastaamisessa. Diskurssianalyysin tuloksena tulkituin kuusi erilaista puhetapaa: draama-, asiantuntemus-, poikkeavuus-, osallisuus-, osattomuus- ja tutkiskelupuheen. Vanhemman identiteetti rakentui vastuulliseksi olosuhteiden uhrin identiteetiksi silloin, kun vanhempi on tietoinen, missä lapsi on ja mitä hän tekee. Kurinpidon välttämässä vanhemman identiteetiksi muodostui aikakauden kasvatusihanteita tiedostavan pohtijan identiteetti. Sensitiiviselle vanhemmalle rakentui lapsen puolestapuhujan identiteetti ja läsnäolossa lapsen kanssa arjesta nauttivan, aktiivisen arjen mukauttajan vanhemman identiteetti. Pohdin seuraavaksi puhetapojen valta-asemaa toisiinsa nähden, puhetapojen ideologisia seurauksia ja vanhemmille rakentuneiden identiteettien merkitystä perheen arjessa.

Vanhempien puhetavoista asiantuntemuspuhetta esiintyy aineistossa eniten ja monimuotoisimmin, jolloin sitä voidaan pitää vallalla olevana puhetapana. Draamapuhe tosin vyöryy aineistossa herättäen eniten huomiota. Draamapuheen ideologisenä seurauksena voisi ajatella olevan hyväksynnän ja suvaitsevuu den lisääntyminen sosioemotionaalista tukea tarvitsevien lasten perheiden arkea kohtaan, sillä omien kokemusten kuvaamista voidaan pitää lähtökohtana asioihin vaikuttamiselle ja niiden muuttamiselle (Juhila 2016, 173). Niin draama- kuin asiantuntemuspuheella vanhemmat haluavat kuuluviin oman äänensä ja nostaa esiin tietämystään sosioemotionaalista tukea tarvitsevasta lapsestaan ja perheen arjesta tukea tarvitsevan lapsen kanssa.

Vanhempien asiantuntemuspuheessa huomioni kiinnittyy siihen, että vanhemmat käyttävät runsaasti biofyysisiä kuvauksia, kun he kuvailevat lapsen sosioemotionaalisen tuen tarpeita. Vanhemmat käyttävät psykologista ja lääketieteellistä sanastoa vakuuttaakseen kuulijan asiantuntemuksellaan. Kuulijalle muodostuu helposti mielikuva, että vanhemmat ajattelevat lapsen sosioemotionaalisen tuen tarpeiden olevan yksinkertaisesti määriteltävissä ja mitattavissa olevia yksilön ominaisuuksia, joita voidaan säädellä lääkityksellä. Kuulija voi myös ajatella vanhempien välttelevän ottamasta vastuuta lapsen ongelmista, kun he perustelevat lapsensa sosioemotionaalisia tuen tarpeita biofyysisillä tekijöillä. Kaiken kaikkiaan edellä kuvattu vanhempien puhe kertoo enimmäkseen kulttuurimme lääketieteellistymisestä eli medikalisaatiosta. Käyttäytymisen selittäminen kehityspsykologialla ja diagnooseilla ovat aikamme ilmiö (Honkasilta 2016). Puhujilla on käytössään oman aikansa sanoja ja sanastoja, joilla he merkityksellistävät asioita. Lisäksi haastateltava ottaa helposti riittävän osaavan puhumisen kriteeriksi, että hän hallitsee aikakauteen liittyviä sanoja ja sanastoja. (Suoninen 2016, 125, 319.) Haastattelutilanne on siis kontekstina sellainen, että vanhemmat tuovat asiantuntemustaan esiin tavoilla, joita pitävät siinä tilanteessa asiaan kuuluvina.

Vanhempien puhetavoista osallisuuspuhe näyttäisi sisältävän eniten myönteisiä selontekoja. Osallisuuspuheen ideologisena seurauksena voisi katsoa olevan, että puhetapaan olennaisesti liittyvää vertaistukea tarjotaan, kehitetään ja lisätään sosioemotionaalista tukea tarvitsevien lasten perheiden arjessa. Jokinen ja Juhila (2016, 98) korostavat, ettei mikään puhetapa ole selkeästi myönteisiä tai kielteisiä seurauksia tuottavaa, sillä myös kauniilta kuulostavalla puheella voi olla yllättäviä, huomaamattomia ja ristiriitaisia seurauksia. Osallisuuspuheen arvaamattomaksi seuraukseksi voi muodostua osallisuuspuheen ja osattomuuspuheen välisen kuilun kasvaminen. Osallisuuspuheella vanhemmat oikeuttavat tehokkaasti vertaistukiryhmänsä valintoja, käytäntöjä ja toimintaa. Vehkakoski (2006) huomauttaa, että toimijat muodostavat jokaiseen instituutioon ihanteet ja rajat siitä, mistä ja miten siellä puhutaan. Sosiaaliseen konstruk-

tionismiin sisältyy hallitsevien näkemysten eettistä arviointia ja uudelleenrakentamista (Andrews 2012). Pohdinkin osallisuuspuheen kohdalla, kuinka paljon vertaisryhmissä lopulta ymmärretään keinoja ja puhutaan esimerkiksi osattomuuspuhetta, elleivät ryhmän jäsenet kyseenalaista siellä vallitsevia ihanteita ja kielenkäyttöä.

Poikkeavuuspuhe ja tutkiskelupuhe ovat aineistossani ajoittain esiintyviä puhetapoja. Poikkeavuuspuheesta voi huomata, että ympäristö ja kulttuuriset ihanteet tavallisesta arjesta vaikuttavat siihen, että vanhemmat joutuvat tasapainoilemaan omasta näkökulmastaan normaalin arkensa ja muiden näkökulmasta poikkeavan arjen välillä. Määttä ja Rantala (2016, 48) tarkastelevat normaaliuuteen ja poikkeavuuteen liittyvää rajankäyntiä ja tuovat esille, että lapseen liittyvä luokittelu ja tyypittely johtavat helposti lapsen leimautumiseen, mikä voi aiheuttaa lapsen sosiaalista eristymistä ja syrjäytymistä. Samalla tavoin luokittelu, jota ympäristö kohdistaa sosioemotionaalista tukea tarvitsevien perheiden arkeen, voi leimata ja syrjäyttää perheen arjen muiden perheiden arjesta. Ekokulttuurisen ajattelutavan mukaan perhe tulisi kuitenkin nähdä muuttuvana ja kehittyvänä yksikkönä, jossa rakennetaan kodin arkielämää lasten tuen tarpeiden asettamien vaatimusten mukaisesti (Määttä & Rantala 2016, 72-75). Ammatilaisten olisi tärkeää pysähtyä pohtimaan tulkintatapojaan kehityksessään viivästyneiden lasten perheiden arjesta. Tällaisten perheiden vanhempia ei tulisi nähdä vain yksilöllisen avun kohteina, eikä ole selvää, että tukea tarvitseva lapsi aiheuttaa aina perhe-elämän häiriintymistä. Aineistostani löytyvät vanhempien tutkiskelupuheet osoittavat, että vanhemmilta löytyy aktiivisuutta rakentaa mielekästä arkea sosioemotionaalista tukea tarvitsevan lapsensa kanssa.

Vanhemman identiteetiksi rakentui vastuullisen olosuhteiden uhrin identiteetti silloin, kun hän on tietoinen siitä, missä lapsi on ja mitä hän tekee. Vanhemman identiteettiin liittyvä vastuullisuus tulee esille myös Böökin ja Perälä-Littusen (2010) tutkimuksessa. He tuovat esille, että vastuulliseen vanhemmuuteen liittyy paljon velvoitteita ja vastuullisuus on kulttuurissamme niin arvolutautunut asia, että vanhempien puheissa vastuullisuuteen liittyvät ristiriitaiset näkökul-

mat ja jännitteet tulevat harvoin esille. On mahdollista, että identiteettiin liittyvä olosuhteiden uhriksi ajautuminen on seurausta vastuuseen liittyvästä, vanhemmalle luonnostaan lankeavasta huolenpidon velvoitteesta, joka korostuu vanhempien kertoman mukaan sosioemotionaalista tukea tarvitsevan lapsen kanssa.

Myös muihin lapsen sosioemotionaalisiin tuen tarpeisiin vastaamisen keinoihin, eli sensitiivisyyteen, tiukan kurinpidon välttämiseen ja läsnäoloon on kytkeytynyt kulttuurisia arvoja. Vanhemmat tiedostavat omien kasvatuskokemuksensa vaikutukset ja refleктоivat niitä aikakauden kasvatusihanteisiin. Sensitiivisyydessä vanhemmalle on rakentunut lapsen puolestapuhujan identiteetti, johon liittyy myös lapsen yksilöllisyyden, ainutkertaisuuden ja autonomian huomioimista. Näiden on huomattu liittyvän länsimaisiin kasvatusihanteisiin (Bee Kim Koh 2010, 96-102). Arja Lundan (2009) on tutkinut kasvattajan ja lapsen vuorovaikutusta, ja hänen tutkimuksessaan "arvoperinteisyyttä tuottava kasvattaja" arvioi omaa toimintaansa ja asettaa puheessaan kasvatukseen liittyviä tavoitteita. Lundan (2010) on huomoinut, että tavallisia kasvatukseen liittyviä arvoja ovat lapsen kunnioittaminen ja tietoisuus lapsen tarpeista sekä perinteet ja niihin liittyvien arvojen pohdinta. Näitä samankaltaisia arvoja on havaittavissa myös tutkimuksessani silloin, kun vanhemmat kertovat välttävänsä kasvatuksessaan tiukkaa kurinpitoa.

Läsnäoloon arjessa kuuluu vanhempien kuvailujen mukaan molemminpuolista, lapsen kanssa yhdessä tekemisen ja olemisen iloa, jossa vältetään liiallista aikuisjohtoisuutta. Vanhemmat tuovat läsnäolonsa lapsen arjessa niin merkittävänä asiana esille, että he ovat tehneet huomattavia elämänkulkuun liittyviä ratkaisuja, jotta heidän läsnäolonsa lapsen arjessa mahdollistuisi. Maulin ja Singerin (2009) mukaan on tavallista, että kehityksessään viivästyneen lapsen vanhemmat mukauttavat arkeaan aktiivisesti korvaten menetettyjä mahdollisuuksia uusilla mahdollisuuksilla. Voisivatko vanhemmat välttyä suurilta elämänkulkuun liittyviltä muutoksilta, jos perheen sijaan työelämä joustaisi tilapäises-

ti? Tutkimustulokseni osoittavat, että perheiden arjessa tapahtuu runsaasti myönteisiä muutoksia, kun vanhemmat rakentavat rutiineja ja käytäntöjä arjessa uudelleen.

Vallalla olevat puhettavat vaihtelevat ja puhetapojen aiheet eroavat, kun puhutaan erilaisten perheiden arjesta. Suoninen (2016, 136) on todennut, ettei perhelämä ole muista kulttuurin instituutioista irti oleva saareke, vaan samoilla ymmärrettäväksi tekemisen tavoilla on mahdollista tehdä ymmärrettäväksi myös muuta ihmisen toimintaa. Tämä vahvistaa näkemystäni, että sosioemotionaalista tukea tarvitseva lapsi ei ratkaisevasti muuta vanhempien puhetapoja perheen arjesta. Ne merkitysten tuottamisen tavat, joilla vanhemmat ovat selvittäneet tutkimuksessani arkeaan sosioemotionaalista tukea tarvitsevan lapsen kanssa, ovat sellaisia, että niillä olisi mahdollista tehdä ymmärrettäväksi lähes kaikkien perheiden arkea.

6.2 Tutkimuksen luotettavuus ja jatkotutkimushaasteet

Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta tarkastellaan tavallisesti uskottavuuden, vastaavuuden, vahvistettavuuden ja siirrettävyyden käsitteillä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 138–139). Tutkimukseni luotettavuus olisi uskottavuuden ja vastaavuuden osalta lisääntynyt, jos haastattelemani vanhemmat olisivat lukeneet ja kommentoineet tulkintojani heidän puhetavoistaan. Tämä ei ollut ajallisesti mahdollista, mutta vastaavuus ilmenee tutkimuksessani siinä, että olen kuvannut omaa rooliani tutkijana. Olen tuonut esille myös esiymmärrykseni perheen arjesta sosioemotionaalista tukea tarvitsevan lapsen kanssa, jolla on ollut oma vaikutuksensa vanhempien näkökulmien ja puhetapojen tavoittamisessa. Selvitin kielenkäytön yleisten säännönmukaisuuksien lisäksi myös kielenkäytössä ilmeneviä poikkeavuuksia, mikä lisää diskurssianalyysin uskottavuutta. Kielenkäytössä tapahtuvat muutokset täsmentävät aikaisempia kielenkäytön säännönmukaisuuksia ja tuovat näkyväksi haastatteluvuorovaikutukseen liittyviä itsestänselvyyksiä. (Juhila & Suoninen 2016, 447.)

Jotta lukija voisi arvioida tutkimukseni luotettavuutta vahvistettavuuden osalta, olen kuvannut tutkimukseni aineiston, menetelmät ja tulkinnat yksityiskohdaisesti. Puhetapojen päättelypolkujen huolellinen selvittäminen onkin olennaista, sillä diskurssianalyysin luotettavuuden katsotaan perustuvan kielenkäytön tarkkaan, perusteltuun analysointiin (Juhila & Suoninen 2016, 446). Tutkimukseni on hyvin kontekstisidonnainen. Lukija voi kuitenkin pohtia analysoimieni puhetapojen siirrettävyyttä toiseen kontekstiin havainnollistavien aineistoesimerkkien ja puhetapojen päättelyihin liittyvien kuvailujen kautta. Olen toki omalla tutkijan positiollani ollut vaikuttamassa siihen, millaisilla ilmaisuilla oli tutkimukseni tuloksissa paikkansa ja mitkä jäivät tuloksien ulkopuolelle. Tulkintani eivät ole pääte piste, vaan ne ovat tulkintoja muiden diskurssianalyysiäni lukevien tulkintojen joukossa. Asetankin tutkimustulokseni lukijoiden kritisoitavaksi ja heidän tulkittavakseen.

Tutkimukseni luotettavuutta oli lisäämässä erilaisista taustoista ja eri alueilta kootut haastateltavat. Haastateltavat olivat tosin joko ydinperheen tai uusperheiden vanhempia, ja he olivat kaikki äitejä. Laakso ym. (2011) ovat todenneet, että ylivillkkaiden lasten vanhempien perhekoulukokemuksissa äitien ja isien kokemukset poikkesivat toisistaan. Jatkotutkimushaasteeksi esitänkin sen tutkimista, kuinka eri perhemuodoista tulevat isät puhuvat arjesta sosioemotionaalista tukea tarvitsevan lapsen kanssa. Tutkimistani puhetavoista asiantuntemuspuhe on niin laaja ja monimuotoinen puhetapa, että siitä olisi mahdollista analysoida myös aladiskursseja. Seuraavaksi jatkotutkimusaiheeksi esitän myös sen tutkimista, millaisilla puhetavoilla vanhemmat tuovat esiin asiantuntemustaan arjesta sosioemotionaalista tukea tarvitsevan lapsen kanssa.

LÄHTEET

- Aho, A. L. & Paavilainen, E. 2017. Kriisitilanteessa olevien ihmisten haastattelu. Teoksessa M. Hyvärinen, P. Nikander & J. Ruusuvuori (toim.) Tutkimus-haastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino. 336–356.
- Andrews, T. 2012. What is social constructionism? *Grounded Theory Review. International Journal*. 1 (11). 1–9.
- Aro, T. 2011. Miten ymmärrämme itsesäätelyn? Teoksessa T. Aro & M.-L. Laakso (toim.) Taaperosta taitavaksi toimijaksi. Itsesäätelytaitojen kehitys ja tu-keminen. Jyväskylä: NMI. 10–19.
- Bee Kim Koh, J. 2010. Narrative as methodology: understanding cultural diver-sity through unfolding cultural tales. Teoksessa Kerwin, L. B. (toim.) Cul-tural diversity: issues, challenges and perspectives. NY: Nova Science Pub-lishers cop. 89–111.
- Bernheimer, L. P. & Weisner, T. S. 2007. “Let me just tell you what I do all day...” The family story at the center of intervention research and practice. *Infants & Young Children*. 20 (3). 192–201.
- Blair, C. & Raver, C. C. 2015. The neuroscience of SEL. Teoksessa J.A. Durlak, C.E Domitrovich, R.P. Weissberg & T.P. Gullotta (toim.) *Handbook of So-cial and Emotional Learning*. NY: The Guilford Press, 65–80.
- Bluth, K., Robertson, P. N. E., Billen, R.M. & Sams, J.M. 2013. A stress model for couples parenting children with autism spectrum disorders and the intro-duction of a mindfulness intervention. *Journal of Family Theory & Re-view*. 5, 194–213.
- Buck, K. A. & Dix, T. 2014. Parenting and naturally occurring declines in the antisocial behavior of children and adolescents: A process model. *Journal of Family Theory & Review*. 6. 257–277.
- Böök, M. L. 2001. Vanhemmuus ja vanhemmuuden diskurssit työttömyystilan-teessa. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research 182.

- Böök, M. L. & Perälä-Littunen, S. 2010. Vastuullisen vanhemman velvoitteet. *Kasvatus* 41 (1). 41–52.
- Calkins, S. D. & Keane, S. P. 2009. Developmental origins of antisocial behavior. *Development and Psychopathology*. 21. 1095–1109.
- Cole, P.M., Dennis, T.A., Smith-Simon, K. E. & Cohen, L.H. 2009. Preschoolers` emotion regulation strategy understanding: relations with emotion socialization and child self-regulation. *Social Development*. 18 (2), 324–351.
- Coleman, M.C. & Webber, J. 2002. Emotional and behavioral disorders. Theory and practice. 4. painos. Boston: Allyn and Bacon.
- Coldwell, J., Pike, A. & Dunn, J. 2006. Household chaos – links with parenting and child behavior. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*. 47 (11), 1116–1122.
- Corapci, F. & Wachs, T. D. 2002. Does parental mood on efficacy mediate the influence of environmental chaos upon parenting behavior? *Journal of developmental Psychology*. 48, 182–202.
- Doubet, S.L. & Ostrosky, M.M. 2016. Parents` experiences when seeking assistance for their children with challenging behaviors. *Topics in Early Childhood Special Education*. 36 (3). 176–185.
- Duda, M.A., Clarke, S., Fox, L. & Dunlap, G. 2008. Implementation of positive behavior support with a sibling set in a home environment. *Journal of Early Intervention*. 30 (3), 213–236.
- Ferguson, P. M. A place in the family: an historical interpretation of research on parental reactions to having a child with a disability. *The Journal of Special Education* 36 (3), 124–131.
- Faurie, M. & Kalliomaa-Puha, L. 2010. Jääkaappi, osoite vai sukuside? Perheen määritelmät sosiaalilainsäädännössä. Teoksessa U. Hämäläinen ja O. Kangas (toim.) *Perhepiirissä*. Helsinki: Kelan tutkimusosasto. 28–61.
- Forsberg, H. 2014. Konstruktionistinen lähestymistapa perheeseen. Teoksessa R. Jallinoja, H. Hurme & K. Jokinen (toim.) *Perhetutkimuksen suuntauksia*. Helsinki: Gaudeamus. 123–138.

- Gallegos, M.I., Murphy, S.E., Benner, A.D., Jacobvitz, D.B. & Hazen, N.L. 2017. Marital, parental and whole family predictors of toddlers` emotion regulation: The role of parental emotional withdrawal. *Journal of Family Psychology* 31 (3), 294–303.
- Galvin, K.M. & Braithwaite, D.O. 2014. Theory and research from the communication field: Discourses that constitute and reflect families. *Journal of Family Theory & Review*. 6 (3), 97–111.
- Honkasilta, J. 2016. Voices behind and beyond the label. The master narrative of ADHD (de)constructed by diagnosed children and their parents. *Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research* 553.
- Hyvärinen, M. 2010. Haastattelukertomuksen analyysi. Teoksessa J. Ruusuvuori, P. Nikander & M. Hyvärinen (toim.) *Haastattelun analyysi*. Tampere: Vastapaino. 90–118.
- Hyvärinen, M. 2017. Haastattelun maailma. Teoksessa M. Hyvärinen, P. Nikander & J. Ruusuvuori (toim.) *Tutkimushaastattelun käsikirja*. Tampere: Vastapaino. 11–45.
- Jallinoja, R., Hurme, H. & Jokinen, K. Johdanto. Teoksessa R. Jallinoja, H. Hurme & K. Jokinen (toim.) *Perhetutkimuksen suuntauksia*. Helsinki: Gaudeamus, 7–17.
- Jallinoja, R., Hurme, H. & Jokinen, K. 2014. Jälkikirjoitus. Teoksessa R. Jallinoja, H. Hurme & K. Jokinen (toim.) *Perhetutkimuksen suuntauksia*. Helsinki: Gaudeamus, 240–248.
- Jokinen, A. 2016. Diskurssianalyysin suhde sukulaistraditioihin. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila & E. Suoninen (toim.) *Diskurssianalyysi. Teoria, peruskäsitteet ja käyttö*. Tampere: Vastapaino. 249–266.
- Jokinen, A. 2016. Vakuuttelevan ja suostuttelevan retoriikan analysoiminen. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila & E. Suoninen (toim.) *Diskurssianalyysi. Teoria, peruskäsitteet ja käyttö*. Tampere: Vastapaino. 337–368.

- Jokinen, A. & Juhila, K. 2016. Diskurssianalyttisen tutkimuksen kartta. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila & E. Suoninen (toim.) Diskurssianalyysi. Teoria, peruskäsitteet ja käyttö. Tampere: Vastapaino. 267–310.
- Jokinen, A. & Juhila, K. 2016. Valtasuhteiden analysoiminen. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila & E. Suoninen (toim.) Diskurssianalyysi. Teoria, peruskäsitteet ja käyttö. Tampere: Vastapaino. 75–104.
- Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. 2016. Diskursiivinen maailma: Teoreettiset lähtökohdat ja analyttiset käsitteet. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila & E. Suoninen (toim.) Diskurssianalyysi. Teoria, peruskäsitteet ja käyttö. Tampere: Vastapaino. 25–50.
- Juhila, K. 2016. Miten tarinasta tulee tosi? Faktuaalistamisstrategiat viranomaispuheessa. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila & E. Suoninen (toim.) Diskurssianalyysi. Teoria, peruskäsitteet ja käyttö. Tampere: Vastapaino. 145–178.
- Juhila, K. 2016. Tutkijan positiot. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila & E. Suoninen (toim.) Diskurssianalyysi. Teoria, peruskäsitteet ja käyttö. Tampere: Vastapaino. 411–444.
- Juhila, K. & Suoninen, E. 2016. Kymmenen kysymystä diskurssianalyysistä. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila & E. Suoninen (toim.) Diskurssianalyysi. Teoria, peruskäsitteet ja käyttö. Tampere: Vastapaino. 445–463
- Keltikangas-Järvinen, L. 2012. Pienen lapsen sosiaalisuus. Helsinki: WSOY.
- Korvela, P. & Rönkä, A. 2014. Arkielämä näkökulmana perheeseen. Teoksessa R. Jallinoja, H. Hurme & K. Jokinen (toim.) Perhetutkimuksen suuntauksia. Helsinki: Gaudeamus, 192–214.
- Laakso, M.-L., Lajunen, K., Aro, T., Eklund, K. & Poikkeus, A.-M. 2011. Ylivilkkaisten lasten vanhempien kokemuksia Perhekoulu-interventiosta. *Kasvatus* 42 (2), 118–130.
- Lundán, A. 2009. Kutsu dialogisuuteen. Diskurssianalyttinen tapaustutkimus kasvattajan ja lapsen haasteellisesta vuorovaikutuksesta päiväkodissa. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto.

- Luomanen, J. & Nikander, P. 2017. Haavoittuvat haastateltavat? Teoksessa M. Hyvärinen, P. Nikander & J. Ruusuvoori (toim.) Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino. 287–296.
- Maul, C. A. & Singer, G. H. S. 2009. "Just good different things". Specific accommodations families make to positively adapt to their children with developmental disabilities. *Topics in Early Childhood Special Education* 29 (3), 155–170.
- McKown, C., Gumbiner, L.M., Russo, N.M. & Lipton, M. 2009. Social-emotional learning skill, self-regulation and social competence in typically developing and clinic-referred children. *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology*. 38 (6). 858–871.
- Meyer, S., Raikes, A., Virmani, E.A., Waters, S. & Thompson, R.A. 2014. Parent emotion representations and the socialization of emotion regulation in the family. *International Journal of Behavioral Development*. 38 (2), 164–173.
- Moed, A., Dix, T., Anderson, E.R. & Greene S.M. 2017. Expressing negative emotions to children: mothers' aversion sensitivity and children's adjustment. *Journal of Family Psychology* 31 (2). 224–233.
- Morris, A. S., Silk, J. S., Steinberg, L., Myers, S. S. & Robinson, L. R. 2007. The role of family context in the development of emotion regulation. *Social Development*. 16 (2), 361–388.
- Määttä, S & Aro, T. 2011. Kognitiivisten taitojen merkitys itsesäätelyn kehityksessä. Teoksessa T. Aro & M.-L. Laakso (toim.) Taaperosta taitavaksi toimijaksi. Itsesäätelytaitojen kehitys ja tukeminen. Jyväskylä: NMI. 42–59.
- Määttä, P. & Rantala, A. 2016. Tavallisen erityinen lapsi. Onnistuneen yhteistyön arvoitusta ratkomassa. Jyväskylä; PS-kustannus.
- Neitola, M. 2011. Lapsen sosiaalisen kompetenssin tukeminen - vanhempien epäsuorat ja suorat vaikutustavat. Turun yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. Julkaisuja. Sarja C, osa 324.
- Nummenmaa, L. 2010. Tunteiden psykologia. Helsinki: Tammi.

- Packer, M. J. & Goicoechea, J. 2000. Sociocultural and constructivist theories of learning: ontology, not just epistemology. *Educational Psychologist*. 35 (4), 227-241.
- Patton, M. Q. 2002. *Qualitative Research & Evaluation Methods*. CA: Sage Publications.
- Penttinen, L. 2005. Gradupuhetta tutkielmaseminaarissa. *Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research* 269.
- Peters, K. & Jackson, D. 2008. Mothers`experiences of parenting a child with attention deficit hyperactivity disorder. *Journal of Advanced Nursing* 65 (1), 62-71.
- Pittman, J.F., Keiley, M.K., Kerpelman, J.L. & Vaughn, B.E. 2011. Attachment, identity and intimacy: parallels between Bowlby`s and Erikson`s paradigms. *Journal of Family Theory & Review*. 3 (3). 32-46.
- Potter, J. & Wetherell, M. 2001. *Unfolding discourse analysis*. Teoksessa M. Wetherell, S. Taylor & S. J. Yates. *Discourse theory and practice. A reader*. London: Sage Publications. 199-209.
- Poulou, M. S. 2015. Emotional and behavioural difficulties in preschool. *Journal of Child and Family Studies*. 24, 225-236.
- Pääkkönen, H. 2010. *Perheiden aika ja ajankäyttö. Tutkimuksia kokonaisuajasta, vapaaehtoistyöstä, lapsista ja kiireestä*. Tutkimuksia 254. Helsinki: Tilastokeskus.
- Ranta, J. & Kuula-Luumi, A. Haastattelun keruun ja käsittelyn ABC. Teoksessa M. Hyvärinen, P. Nikander & J. Ruusuvuori (toim.) *Tutkimushaastattelun käsikirja*. Tampere: Vastapaino. 413-426.
- Rönkä A. & Korvela, P. 2009. Everyday family life: dimensions, approaches and current challenges. *Journal of Family Theory and Review* 1 (6), 87-102.
- Saarni, C. & Buckley, M. 2002. Children`s understanding of emotion communication. Teoksessa R. A. Fabes (toim.) *Emotions and the family*. NY: The Haworth Press. 213-242.
- Sameroff, A. 2010. A unified theory of development: a dialectic integration of nature and nurture. *Child Development*. 81 (1), 6-21.

- Scrimgeour, M. P., Blandon, A. Y., Stifter, C. A. & Buss, K. A. 2013. Cooperative coparenting moderates the association between parenting practices and children's prosocial behavior. *Journal of Family Psychology*. 27 (3), 506-511.
- Sekki, S. & Korvela, P. 2014. Rytmihäiriöitä lapsiperheiden arjessa - arjen rytmittämisen haasteet ajelehtivassa arjessa. Teoksessa P. Korvela & T. Tuomi-Gröhn (toim.) *Arjen rakentuminen ja rytmit perhe-elämän käännekohdissa*. Kuluttajatutkimuskeskuksen kirjoja 9.
- Suoninen, E. 2016. Kielenkäytön vaihtelevuuden analysoiminen. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila & E. Suoninen (toim.) *Diskurssianalyysi. Teoria, peruskäsitteet ja käyttö*. Tampere: Vastapaino. 51-74.
- Suoninen, E. 2016. Mistä on perheenäidit tehty? Haastattelupuheen analyysi. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila & E. Suoninen (toim.) *Diskurssianalyysi. Teoria, peruskäsitteet ja käyttö*. Tampere: Vastapaino. 107-144.
- Suoninen, E. 2016. Näkökulma sosiaalisen todellisuuden rakentumiseen. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila & E. Suoninen (toim.) *Diskurssianalyysi. Teoria, peruskäsitteet ja käyttö*. Tampere: Vastapaino. 229-248.
- Suoninen, E. 2016. Vuorovaikutuksen mikromaiseman analysoiminen. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila & E. Suoninen (toim.) *Diskurssianalyysi. Teoria, peruskäsitteet ja käyttö*. Tampere: Vastapaino. 313-336.
- Thomas, G. & Loxley, A. 2007. *Deconstructing special education and constructing inclusion*. 2. painos. Maidenhead: Open university press.
- Tiittula, L. & Ruusuvuori, J. 2005. Johdanto. Teoksessa J. Ruusuvuori & L. Tiittula (toim.) *Haastattelu: tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. Tampere: Vastapaino, 9-21.
- Tully, L. A. & Hunt, C. 2016. Brief parenting interventions for children at risk of externalizing behavior problems: A systematic review. *Journal of Child and Family Studies*. 25, 705-719.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. 5. uudistettu laitos. Helsinki: Tammi.

- Törrönen, M. 2012. Onni on joka päivä. Lapsiperheen arki ja hyvinvointi. Helsinki: Gaudeamus.
- Vehkakoski, T. 2006. Leimattu lapsuus? Vammaisuuden rakentuminen ammatti-ihmisten puheessa ja teksteissä. *Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research* 297.
- Vohs, K. & Baumeister, R. 2004. Understanding self-regulation: An introduction. Teoksessa K. Vohs & R. Baumeister (toim.) *Handbook of Self-regulation. Research, Theory and Applications*. NY: The Guilford Press. 1-9.
- Worcester, J. A., Nesman, A. M., Raffaella Mendez, L.M. & Keller, H.R. 2008. Giving voice to parents of young children with challenging behavior. *Exceptional Children*. 74 (4). 509-525.
- Young, R. A. & Collin, A. 2004. Introduction: Constructivism and social constructionism in the career field. *Journal of Vocational Behavior*. 64, 373-388.
- Zimmermann, P. & Thompson, R.A. 2014. New directions in developmental emotion regulation research across the life span: Introduction to the special section. *International Journal of Behavioral Development*. 38 (2), 139-141.

LIITTEET

LIITE 1

HAASTATTELUKUTSU VANHEMMILLE

Kutsun pro gradu -tutkielmaani isiä ja äitejä, jotka haluaisivat kertoa kokemuk-
sistaan arjesta sosioemotionaalista tukea tarvitsevan lapsen kanssa. Sosioemo-
tionaalista tukea tarvitsevien lasten perheiden arkea on tutkittu Suomessa vä-
hän. Olet etsimäni vanhempi, jos lapsesi on alle 10 vuotias.

Tavoitteenani on selvittää, millaiseksi vanhemmat kokevat perheen arjen sil-
loin, kun lapsella on toistuvasti huomattu ylivilkkautta, voimakkaita tunteen-
purkauksia ja uhmakkuutta riippumatta mahdollisesta diagnoosista. Olen eri-
tyisen kiinnostunut vanhempien ajatuksista ja kokemuksista siitä, miten lapsen
tuen tarpeisiin voitaisiin perheen arjessa vastata.

Suoritan haastattelut syksyn 2017 aikana. Voimme sopia haastattelun sinulle
sopivaan aikaan ja paikkaan. Haastattelu on luottamuksellinen. Henkilöllisyy-
det eivät tule missään tutkielmani vaiheessa esille, eikä haastateltavia voi tut-
kielmastani tunnistaa.

Olisin hyvin kiitollinen, jos voisit tulla haastateltavakseni. Odotan yhteydenot-
toasi ja annan mielelläni lisätietoa haastattelusta!

Parhain terveisin

Hilkka Tommiska (hilkka.s.p.tommiska@student.jyu.fi), 040 7054570

Ohjaaja, yliopistonlehtori, KT Johanna Mykkänen (johanna.mykkanen@jyu.fi)

Kasvatustieteiden laitos, Jyväskylän yliopisto

LIITE 2

Haastattelurunko ja -teemat

Arjen merkitys

- Kuvaile teidän perheen arkea. Millaista se on?
- Miten lapsen sosioemotionaalinen tuen tarve näkyy arjessa?

Lapsen osallisuus arjessa

- Mitä teette yhdessä lapsen kanssa? Miten lapsi osallistuu arjen puuhiin?
- Millaisena näet yhdessä tekemisen merkityksen arjessa?

Arjen sujuminen

- Miten arki sujuu? Millaisia keinoja sinulla/ teillä on arjen sujumiseksi?
- Millaisena näet rutiinien merkityksen arjessa?

Arjen ilot ja surut

- Mikä arjessa tuottaa iloa ja mikä kuormittaa?
- Millaiset arjen tilanteet tuovat haasteita ja mitkä ilon aiheita?
- Miten perheiden tunteiden ilmaisut vaikuttavat arkeen?

Työn ja vapaa-ajan vuorottelu

- Miten perheenne arjessa rentoudutaan?
- Mikä on rentoutumisen ja levon merkitys arjessa?

Sosiaalinen elämä/vertaistuki

- Millaista on perheenjäsenten keskinäinen hyvinvointi?
- Millaista on sosiaalinen elämäne perheen ulkopuolisiin tahoihin?